

DET HÄR ÄR BOTKYRKA

Omvärldsanalys

Planeringsförutsättningar 2019–2022
Kommunledningsförvaltningen

Framtiden är inte bara en fortsättning av nutiden

Årligen tar kommunledningsförvaltningen fram en omvärldsanalys. Analysen är vår bedömning av hur skeenden i Sverige och resten av världen påverkar Botkyrka.

I dag är det lokala globalt, systemen är komplexa och påverkan alltmer oberoende av fysisk distans, och aldrig tidigare har det funnits mer information att analysera. Detta gör omvärldsanalys allt viktigare.

Omvärldsanalysen handlar om att bevaka och beskriva omvärlden för att kunna analysera hur den påverkar det kommunala uppdraget. Vi spanar på trender, händelser och aktörer vi kommer att påverkas av de närmaste åren. Omvärldsanalysen är till för att ge oss insikter om framtiden för Botkyrka kommun, helt enkelt för att vi ska vara väl förberedda.

Omvärldsanalysen ger några av utgångspunkterna för Mål och budget med flerårsplan – kommunfullmäktiges plan för hur vi hanterar åren fram till och med 2022 för Botkyrkabornas bästa.

November 2017

Mattias Jansson
Kommundirektör

Omvärldsanalys – planeringsförutsättningar 2019–2022

Innehåll

INLEDNING	4
MEDSKICK INFÖR NY FLERÅRSPLAN	5
1. KONJUNKTURUTVECKLING OCH EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	6
2. BEFOLKNINGSUTVECKLING	10
3. HÅLLBAR UTVECKLING – OMVÄRLDSFÖRUTSÄTTNINGAR	15
3.1 DEMOKRATI, FÖRTROENDE OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN	16
3.3 HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE	20
3.4 UTBILDNING	24
3.5 ARBETE	27
3.6 BOSTADSSITUATIONEN OCH HÅLLBAR STADSUTVECKLING	30
3.7 KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH KLIMATANPASSNING	34
BILAGA 1. BOTKYRKAS BEFOLKNING 2017–2026	37

Inledning

Omvärldsanalysen inleds med medskick, som är samlade rekommendationer inför flerårsplaneringen för 2019–2022. Därefter följer ett kapitel om konjunkturutveckling och ekonomiska förutsättningar och ett kapitel om befolkningsutveckling.

Tredje kapitlet handlar om faktorer i omvärlden som påverkar arbetet för jämlika villkor, och Botkyrkabornas förutsättningar för att ta ansvar för gemensamma angelägenheter i lokalsamhället och att leva självständiga liv. Det gäller möjligheterna till livslångt lärande, arbete och inkomster påverkas men också förutsättningar för att må bra, utveckla stadsmiljöerna och inte minst leva klimatsmart.

I de senaste årens omvärldsanalyser har vi redovisat våra bedömningar om förutsättningarna att klara kommunens viljeinriktningar under sex rubriker – Botkyrkas sex hållbarhetsutmaningar. Efter tio år ser vi nu över våra hållbarhetsutmaningar med hjälp av FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling. I år har därför omvärldsanalysen en lite förändrad indelning. I varje avsnitt visar vi hur det kopplar till FN-målen. Till nästa år räknar vi med att uppdaterade hållbarhetsutmaningar finns på plats.

Medskick inför ny flerårsplan

Medskicken är samlade rekommendationer inför Mål och budget med flerårsplan 2019–2022. De utgår från omvärldsanalysen men fokuserar på några särskilt viktiga frågor.

Svensk ekonomi befinner sig nu på en konjunkturtopp, men en försvagad arbetsmarknad och offentlig ekonomi är att vänta

Sverige är inne i en period av högkonjunktur med en hög ekonomisk tillväxt, som håller i sig ytterligare något år. Under perioden för nästa Mål och budget (2019–2022) faller tillväxten tillbaka och det gör också sysselsättningen och skatteunderlaget. Vi behöver planera för gradvis magrare tider både för kommunen som organisation och för Botkyrkaborna. Risken för sämre hushållsekonomi är störst för de Botkyrkabor som nyligen kommit in på arbetsmarknaden.

Botkyrkaborna och särskilt barn, unga och äldre blir fler och behovet av kommunens verksamheter ökar snabbare än kommunens intäkter

Botkyrkas befolkning fortsätter att växa och framför allt blir barn, unga och äldre fler. Det betyder att kommunen behöver utöka sin verksamhet och investera i nya lokaler och anläggningar. De kommande åren behöver vi skärpa verksamhetsplaneringen, bli allt effektivare och ha en smartare investeringsplanering.

Många nya Botkyrkabor med svårighet till försörjning

Många nya Botkyrkabor har och kommer att få svårt med arbete och inkomster under de närmaste åren. Det sammanfaller med att allt fler efter två år i Sverige övergår från att ekonomiskt vara statens ansvar till att bli kommunens. Ett ökat behov av kommunens verksamheter följer också av förändringar i flyktingpolitiken. Vi behöver ha beredskap för att behovet av försörjningsstöd kan öka snabbt de kommande åren.

Trenden med ökad social polarisering håller i sig

Skillnaden mellan rika och fattiga fortsätter att öka och tillsammans med segregationen ger det fortsatt tydliga skillnader i livsvillkor. Trots att sociala frågor fått större plats i samhällsdebatten kan vi inte räkna med att varken staten eller regionen förmår att vända utvecklingen i närtid. Det blir fortsatt en uppgift för Botkyrka att visa vägen i Stockholmsregionen med insatser som överbryggar sociala och ekonomiska klyftor.

Tillit och trygghet allt viktigare för social sammanhållning

Många uppfattar nutiden som rörig, oförutsägbar och orättvis. Trots att Sverige är en trygg, säker och välmående del av världen ökar känslan av otrygghet och tilliten till både medmänniskor och till samhället minskar. Vi får acceptera det många människor upplever och behöver stärka vår förmåga att bidra till social sammanhållning.

1. Konjunkturutveckling och ekonomiska förutsättningar

Kommunens ekonomiska förutsättningar styrs i hög utsträckning av hur konjunkturen i världen och Sverige utvecklar sig. Dessutom påverkar befolkningsutvecklingen och sysselsättningen i Sverige. Riksdagens beslut om statsbidrag och lagstiftning som påverkar kommunernas kostnader har också betydelse. En central fråga de kommande åren är välfärdssystemens finansiering.

Slutsatser

- Sverige befinner sig på en konjunkturtopp – men magrare år väntar under planeringsperioden.
- En ökande befolkning innebär att behov av välfärdstjänster ökar snabbare än tidigare. Det blir ett större tryck på att öka offentliga insatser och investera i verksamhetslokaler.
- Gradvis svagare ekonomi i kommunen men också ökande befolkning med ökande behov av verksamhet. Det innebär att vi behöver skärpa verksamhetsplaneringen, bli allt effektivare och ha en smartare investeringsplanering.

Den internationella konjunkturen förbättras långsamt

Finanskrisen 2008 innebar stora ekonomiska problem för enskilda länder och för hela världsekonomin. Jämfört bakåt med utvecklingen sedan finanskrisen blir den internationella utvecklingen de närmaste åren något bättre. Men utvecklingen för världsekonomin är fortfarande betydligt svagare än före 2008.

Omvärldens bättre ekonomi och efterfrågan ger svensk export en möjlighet att växa med 3 till 4 procent per år. Samtidigt ökar importen något. Exporten fortsätter att vara större än importen vilket är positivt för Sveriges ekonomi.

Den relativt svaga internationella utvecklingen innebär att räntorna blir fortsatt låga. Sveriges kommuner och landsting (SKL) räknar med att de längre räntorna stiger framöver, men att utvecklingen går mycket långsamt. SKL:s prognos är att en första höjning av den svenska styrräntan kommer i september 2018. Därpå följer fyra höjningar under 2019. Under förutsättning att den europeiska centralbanken (ECB) inte höjer sin styrränta i lika rask takt, bidrar det till att den svenska kronan stärks mot euron.

En positiv trend – men också mycket lättpåverkad

Med tanke på den internationella utvecklingen det senaste decenniet är bedömningar om den ekonomiska utvecklingen osäkra. Politiska kriser, hastiga omslag i förväntningar på till exempel tillväxten i USA eller motgångar i den europeiska återhämtningen kan snabbt förändra förutsättningarna. Det kan också enstaka händelser göra, som Storbritanniens utträde ur EU, nya krigshot och liknande.

Vi räknar med en underliggande positiv trend i världsekonomin, som förlänger den konjunkturtopp som Sverige befinner sig i. Samtidigt måste vi vara beredda på att kommunens ekonomiska förutsättningar kan förändras snabbt.

Sverige befinner sig på en konjunkturtopp

Efter några års snabb tillväxt råder högkonjunktur i svensk ekonomi. Sveriges kommuner och landstings bedömning är att konjunkturen stärks ytterligare under 2018. Framst är det den inhemska efterfrågan via växande investeringar och ökad offentlig och privat konsumtion som driver på tillväxten. Det medför en BNP-tillväxt på runt 3 procent under nästa år. Därefter bedöms ekonomin återgå till ett normalläge med betydligt lägre tillväxt. Det innebär att sysselsättningen och skatteunderlaget växer långsammare efter 2018, här påverkar också att ökningen av antalet personer i arbetsför ålder avtar.

Befolkningsstrukturen spelar stor roll för utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet eftersom arbetskraftsdeltagandet är olika stort i olika åldrar. Sysselsättning och arbetslöshet skiljer sig åt beroende på födelseland, tid i Sverige och inte minst utbildningsbakgrund. De närmaste åren minskar antalet personer i arbetsför ålder som är födda i Sverige eller resten av Norden. Däremot ökar antalet utlandsfödda, inte minst gruppen flyktingar och deras anhöriga. Denna grupp har hittills haft en lång väg till arbete och därför en lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än inrikes födda. Trots ett allt större fokus på förbättrad integration bedömer SKL att den förändrade sammansättningen på arbetsmarknaden innebär att sysselsättningsgraden kommer att minska något framöver.

I samband med konjunkturvändningar skiftar bedömningarna som mest om framtidens ekonomi. I sin senaste budgetproposition förutsätter regeringen ett genomslag för sin tillväxt- och arbetsmarknadspolitik, med ett bättre utfall för sysselsättningen i landet. Och därmed med bättre skatteintäkter för kommunerna de kommande åren. Vi konstaterar senare i omvärldsanalysen att mycket talar för att situationen med oklara majoritetsförhållanden i Riksdagen kommer att kvarstå efter valet. Det gör det svårt att genomföra större reformer inom bland annat arbetsmarknadspolitikens område. Vi behöver vara försiktiga i vår ekonomiska planering framöver och bedömer att den lägre tillväxttakt som SKL prognos innebär är en rimlig nivå att utgå från.

Behov av välfärdstjänster ökar snabbare än någonsin

Sveriges befolkning ökar rekordsnabbt. Förra året ökade folkmängden med 144 000 personer och det är den största ökningen sedan 1861. De kommande tio åren beräknas Sveriges befolkning öka med ytterligare 1 050 000 invånare, och skulle därmed passera 11 miljoner. Det innebär ett kraftigt tryck på att bygga ut verksamheterna i kommuner och landsting, och inte minst på investeringar i nya verksamhetslokaler.

Den största utmaningen är att befolkningen växer särskilt snabbt i yngre och äldre åldrar som har särskilt stora behov av kommunernas verksamheter. Efter att ha ökat med i genomsnitt en halv procent per år de senaste decennierna beräknas de årliga demografiskt betingade behovsökningarna till nästan 1,5 procent per år de närmaste åren, en ökningstakt som håller i sig under lång tid. Den utveckling vi ser framför oss innebär därför ett gradvis skifte i förutsättningarna för att finansiera ökade behov av välfärdstjänster.

Kalkylen går inte ihop

När ekonomin återgår till normal konjunktur kommer sysselsättningsökningen inte att vara tillräcklig för att klara behovsökningarna och ännu mindre några kostnadsökningar utöver vad som följer av befolkningsutvecklingen. Höga löneökningar för grupper som ligger strax under eller över taket för intjänande av förmånpension driver på kostnadsutvecklingen, samtidigt som taket höjs långsamt. I kommuner är investeringstrycket stort.

Den växande befolkningen och behovet av att renovera eller ersätta äldre lokaler och anläggningar har inneburit kontinuerligt växande investeringar. Den utvecklingen fortsätter. Det innebär ökade kostnader för avskrivningar och räntor som gör ekvationen ännu svårare att få ihop.

Sveriges kommuner har olika utgångslägen

Kommunernas resultat för 2016 uppgick till 22 miljarder kronor, det motsvarar 4,1 procent av kommunernas intäkter från skatter och generella statsbidrag. Ungefär 9 miljarder utgörs av tillfälliga realisations- och exploateringsvinster. I genomsnitt har resultatet de senaste tio åren motsvarat 2,9 procent av intäkterna och genomsnittliga skattesatsen i kommunerna har i stort sett inte förändrats under samma period.

Men förutsättningarna för kommunerna ser olika ut. Kommuner med ett svagt resultat och en redan hög skattenivå får större behov av att anpassa sina verksamheter än sektorn i stort. Det kan innebära svårigheter att upprätthålla tillgänglighet, service och kvalitet. Flera kommuner hade så god ekonomi 2016 att ett svagare resultat framöver inte är ett problem. Då resultaten i många fall förklaras av stora realisations- och exploateringsvinster som är mycket ojämnt fördelade mellan kommunerna är det osäkert vilka resultatnivåer man kan räkna med framöver.

Landstingen är i motsats till kommunerna sämre rustade för att klara den framtida befolkningsutvecklingen och behoven av verksamhet som följer med den. Där växer behoven väsentligt snabbare än skatteintäkterna. Vi får räkna med att utrymmen för skattehöjningar kommer att "ätas upp" av landstingen snarare än att landstingen ger kommunerna ekonomiskt svängum.

Hur klarar kommunerna utmaningen?

De strukturella utmaningar som kommunsektorn står inför är större än dem vi har sett under den senaste 50-årsperioden. Allt talar för att välfärden behöver organiseras på ett nytt sätt och med andra ansvar för kommuner, landsting, regioner och stat. Men de kommande fem åren ser nya former för offentlig sektor mer ut att bli ett diskussionsämne än ett område för faktiska reformer. Generellt sett är det ekonomiska läget trots allt relativt bra och experterna har länge, kanske allt för länge, varnat för kommande problem.

Samtidigt verkar det sannolikt att vi står inför ytterligare en mandatperiod med oklara majoritetsförhållanden i riksdagen och därmed en svag grund för större reformer. Kommunerna får klara sin situation med nya eller omformade statsbidrag, rullande effektiviseringsarbete och omprövningar av verksamhet.

Svagare ekonomiskt resultat i kommunen de senaste åren...

Botkyrka har redovisat positiva ekonomiska resultat de senaste 21 åren, men marginalerna har minskat de senaste åren. Efter flera år med resultat som var bättre än genomsnittet för alla kommuner har resultaten sedan 2014 varit lägre än kommungenomsnittet, räknat i kronor per invånare. Även för 2018 beräknas resultatet bli relativt lågt beräknat enligt balanskravet.

En effekt av de svagare resultaten är att intäkterna inte räcker till kommunens investeringar. En annan är att det inte finns några reserver om de ekonomiska förutsättningarna försämras. Då krävs i stället snabbare effektiviseringar och sänkta kostnader.

Botkyrkas investeringar har under den senaste femårsperioden varit högre än tidigare, även om det varierar mellan åren. Men nu kommer det att behövas ännu större investeringar. I investeringsplanen för åren 2018–2021 uppgår investeringsramarna i genomsnitt till drygt 700 miljoner kronor per år. Kombinationen av att vara en växande kommun och att ha haft en exceptionell utbyggnadstakt i början av 1970-talet innebär ett investeringstryck som inte längre kan skjutas på framtiden.

Förutom högre investeringar behöver vi klara behov av verksamhet för fler barn, unga och äldre. Befolkningsförändringar behandlar vi i nästa avsnitt.

En ytterligare osäker faktor är konsekvenserna av det stora antalet flyktingar som kom till Sverige 2015 och hanteringen av uppehållstillstånd och asylprövning. Mycket talar för att många nyanlända Botkyrkabor kommer att få svårt med arbete och inkomster och utbildning kommer att vara en nyckelfaktor. Under de närmaste åren kommer allt fler övergå från att ekonomiskt vara statens ansvar till att bli kommunens. Det finns därför risk att behovet av försörjningsstöd ökar snabbt de kommande åren.

...men fortfarande en stabil ekonomi

Jämfört med många andra kommuner har Botkyrka ett relativt stort eget kapital och en låg skuldsättning. Soliditeten (eget kapital dividerat med tillgångarna) är väsentligt högre än såväl riks- som läns genomsnitt, vilket gör kommunen mindre sårbar för tillfälliga ekonomiska svackor. Tillväxten för skatteunderlaget de närmaste åren beräknas ligga runt 4 procent, men faller sedan tillbaka. Trots högkonjunktur och ökande statsbidrag får vi räkna med en svårare ekonomisk situation de kommande åren.

2. Befolkningsutveckling

Befolkningsutvecklingen i Stockholmsregionen och i Botkyrka påverkar förutsättningarna för det kommunala uppdraget. Folkmängden och befolkningens sammansättning har stor betydelse för dimensionering av kommunens verksamheter. I synnerhet gäller det förändringar i antalet barn, ungdomar och äldre.

Slutsatser

- Botkyrkas befolkning ökar och framför allt blir barn, unga och äldre fler. Det ställer krav på utökad verksamhet och investeringar i verksamhetslokaler.
- Inflyttningen från utlandet till Botkyrka kommer att ligga på ungefär samma nivå som de senaste tio åren. Men sammansättningen av de inflyttade kommer att se olika ut mellan åren, till exempel fler kvotflyktingar.
- Många nyanlända ger fortfarande behov av att fokusera på ingångar till arbetsmarknaden.

Migrationsrörelser och befolkningssammansättning

Var i världen du föds innebär fundamentalt skilda levnadsvillkor, den förväntade livslängden vid födseln är dubbelt så lång i Sverige som i till exempel Zimbabwe. Ojämlika förhållanden i livskvalitet eller i utsikter att försörja sig är viktiga faktorer för migrations- och emigrationsrörelser. Och krig, konflikter och förföljelse är andra faktorer bakom migration. Fler människor än på mycket länge är på flykt. Humanitära katastrofer till följd av klimatförändringar runt om i världen har också tvingat många att lämna sina hem. Migrationen påverkar i sin tur befolkningssammansättningen i många länder.

Förutom migration styrs befolkningssammansättningen av hur många som föds respektive dör. Flera länder i väst har ett genomsnittligt barnafödande på långt under det 2,1 barn per kvinna som behövs för att bibehålla folkmängden (om vi inte räknar migration). Europa och stora delar av västvärlden står inför en utmaning med en åldrande befolkning.

Stora delar av Europa står inför utmaningar med minskande befolkning

Befolkningsutvecklingen i många EU-länder ser dystert ut. I flera länder i södra och östra Europa kan befolkningen fram till 2080 minska med upp till 25 procent, enligt Eurostats senaste befolkningsprognos. Anledningen är en kombination av en åldrande befolkning och för få personer i barnafödande åldrar.

Redan innan en befolkningsminskning slår igenom i större skala kommer en stor del av västvärldens länder stå inför utmaningen att allt färre måste försörja allt fler. Eurostat prognostiserar att andelen i förvärvsarbetande ålder i Europeiska unionen kommer att sjunka från 60 till 50 procent de kommande 50 åren. Den närmaste tiden väntar födelseunderskott (fler döda än födda), en effekt av att fler är äldre. Många länder i Europa behöver ett befolkningstillskott men har trots det en restriktiv hållning till flyktingmottagande och invandring.

Sveriges befolkning ökar men färre måste försörja fler

Sverige avviker från trenden i Europa och är ett av få länder med en förväntad tydlig befolkningsökning. Det beror både på att det föds fler än det dör, ett så kallat positivt födelsenetto, och på att det flyttar in fler till landet än det flyttar ut. Statistiska centralbyrån (SCB) bedömer att Sverige kommer att passera tio miljoner invånare inom tio år. Det är den klart snabbaste miljonen någonsin. Även om Sverige har en ökande befolkning och ett positivt födelsenetto blir befolkningen också äldre, utmaningen är att färre personer i arbetsförålder kommer att behöva försörja fler. En annan utmaning är att andelen som förvärvsarbetar i denna grupp varierar.

I dag förvärvsarbetar en stor andel av de inrikes födda men andelen är markant mindre bland utrikes födda. 2015 var skillnaden mellan personer som invandrat under år 2000 och svenskfödda 20 procent för män och 24 procent för kvinnor. Andelen utrikesfödda har ökat i Sverige och förväntas fortsätta att göra det. Att minska skillnaden mellan inrikes och utrikes födda på arbetsmarknaden kommer att vara en av de mest centrala frågorna de kommande åren. Om skillnaderna kvarstår kommer den förvärvsarbetande arbetskraften att minska. I de senaste årens invandring ser fördelningen mellan hög- och lågutbildade ut ungefär som hos inrikes födda. Hos invandrade med låg utbildning är dock utbildningsnivån avsevärt lägre än hos inrikes födda. Det handlar om att både motverka strukturell diskriminering och klara ett omfattande kunskapslyft för att hålla uppe den förvärvsarbetande arbetskraften.

Befolkningsökningen i Botkyrka beror till stor del på inflyttning från utlandet

Botkyrkas befolkning förväntas öka ungefär i takt med regionen i stort. Ökningen beror på att det föds fler än det dör och att det flyttar in fler än det flyttar ut. Flyttströmmarna för Botkyrka skiljer sig från situationen för andra kommuner i länet. Tillsammans med Stockholms stad hade Botkyrka en klart större utflyttning till resten av länet än inflyttning från andra kommuner i länet, ett negativt flyttnetto. Även mot övriga riket var Botkyrkas flyttnetto negativt.

Det här vägs upp av ett tydligt positivt flyttnetto från utlandet, 2016 flyttade närmare 1 400 fler personer till Botkyrka från utlandet än vad som flyttade från kommunen till ett annat land. En stor del är personer som fått uppehållstillstånd under 2017. Många bodde redan i kommunen före det men blev folkbokförda först i år.

Den fortsatta inflyttningen från utlandet kommer att vara en central faktor för kommunen de kommande åren. Bedömningen är att antalet kvotflyktingar ökar och vi förväntar oss en fortsatt hög arbetskrafts- och anhöriginvandring. Nya regler om egenbosättning för nyanlända (EBO-lagen) skulle kunna förändra flyttströmmarna. Det finns sådana utredningsförslag som regeringen ställt sig bakom. Det kommer av allt att döma ta tid innan en sådan lagförändring passerar riksdagen.

Flyktinginvandring och situationen i Botkyrka

Läget i omvärlden

Krig, konflikter och förföljelse i omvärlden tvingar många människor på flykt. Trots att många människor från främst Afrika tar sig till Europa, ser inte Migrationsverket en utveckling där dessa grupper tar sig till Sverige och antalet asylsökande till Sverige kommer fortsatt att ligga på relativt låga nivåer. Orsaken är till exempel gränskontroller i Europa, att överenskommelsen mellan Turkiet och EU förväntas hålla under överskådlig tid och att om gränskontroller inom Europa upphör i november kommer de sannolikt att ersättas av andra restriktioner. Mottagandet av kvotflyktingar till Sverige ökar från 1 900 individer för 2016 och 3 400 individer för 2017 till 5 000 individer för 2018.

Läget i Sverige

Migrationsverket beräknar att arbetet med att avgöra gamla asylärenden fortsätter in på 2018. En del är så kallade svåra ärenden där andelen avslag eventuellt kan vara högre, men det går inte att säga säkert. Det totala mottagandet i länet förväntas minska med 35 procent jämfört med 2017, vilket redan syns på kommunens anvisningstal för 2018.

Frågor om flyktingar och om invandring blir viktiga i valet 2018. Vi ser redan nu förslag och faktiska förändringar på området, exempelvis görs etableringen om till arbetsmarknadspolitiskt program från 1 januari 2018 och partierna diskuterar inför valet hur nyanlända snabbare ska kunna få arbete.

Det som får större effekt för inflödet av asylsökande till Sverige är vad som händer med lagen om tillfälliga uppehållstillstånd som förväntas löpa ut i juli 2019. Här kan valresultatet påverka utgången. De tillfälliga uppehållstillstånden har fått konsekvenser som inte förväntades när lagen instiftades och det skulle kunna leda till att permanenta uppehållstillstånd återinförs. Men samtidigt finns krafter i Sverige och Europa som snarare verkar för att flyktingar ska få permanent uppehållstillstånd först när de kan försörja sig själva. Det känns mest sannolikt att Sverige inte går tillbaka till permanenta uppehållstillstånd.

Flyktingsituationen i Botkyrka

Antalet nyanlända som Migrationsverket anvisar till Botkyrka minskar 2018. Men Botkyrka har många medborgare med rötter i andra länder och många nyanlända väljer att avstå anläggningsboenden för att på egen hand bosätta sig i kommunen. Det kan innebära att de som själva väljer att bosätta sig i Botkyrka inte minskar i samma takt som antalet nyanlända på anvisning. I lagen om tillfälliga uppehållstillstånd begränsas möjligheten till familjeanknytning, men Migrationsverket arbetar fortfarande med anknytningsärenden från tidigare lagstiftning. Möjlighet till familjeanknytning i lagen om tillfälliga uppehållstillstånd är begränsad men inte helt stoppad.

Eftersom mottagandet av kvotflyktingar ökar i landet kan Botkyrka också vänta sig ett större mottagande. Kvotflyktingar är ofta särskilt utsatta människor. Det innebär sannolikt att vi kommer att behöva möta fler personer med en mer komplex

problematik i stort behov av stöd från kommunen. Det kan innebära att vi får se fler barnfamiljer i mottagandet än ensamhushåll.

En ny ersättningsförfordning infördes i juli 2017 som innebär att kommuner får ersättning för mottagandet av personer som beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd till följd av så kallade verkställighetshinder. Det gäller till exempel vilka kostnader för ensamkommande barn som kommunen kan få ersättning för från Migrationsverket. Beslutet omfattar uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring, det vill säga som uppgår till minst ett år. Det medför att fler kommuner ser över rutiner för handläggning av asylsökande ensamkommande unga som fyller 18 år.

Med anledning av förordningen har Botkyrka kommun utrett hur en framtida hantering av asylsökande ensamkommande unga som fyller 18 år ska se ut. Vi kan konstatera ökad psykisk ohälsa och fler som blir bostadslösa när de stannar kvar i kommunen och avslutar sin skolgång i stället för att återvända till Migrationsverkets förläggningar på andra platser i landet.

Asylregler och hantering gör befolkningsbedömningar svåra

De asylsökande som är bosatta i Botkyrka motsvarar cirka 10 procent av länets samtliga asylsökande. Det kan ställas i relation till att 4 procent av länets invånare bor i Botkyrka. I förra årets omvärldsanalys bedömde vi att befolkningsökningen som syns i statistiken för 2017 skulle bli större än den genomsnittliga utvecklingen över tid. Anledningen var att personer som invandrade 2015 skulle få uppehållstillstånd under 2017 och först då bli folkbokförda i kommunen.

Men Migrationsverkets hantering av asylärenden har gått långsamt och färre än väntat fick uppehållstillstånd och blev folkbokförda i kommunen under 2017. Den första oktober i år väntade 1 246 asylsökande i Botkyrka på besked om uppehållstillstånd. En stor andel av dem kommer att skriva sig i kommunen i samband med ett positivt beslut. Vi får därför räkna med att den tidigare förväntade befolkningsökningen för 2017 släpar efter och i stället sker under 2018.

Regionala skillnader och segregationsmekanismer fortsätter att påverka

Stockholmsregionen är segregerad med stora skillnader mellan regiondelar, kommuner och stadsdelar. Mekanismerna är enkelt uttryckt flyttningarna och valen som sker på bostadsmarknaden. Förutsättningarna att göra val på bostadsmarknaden blir alltmer ojämlika för olika grupper i takt med att inkomstskillnaderna och kostnaderna att bo ökar. Situationen med bostadsbrist och höga boendekostnader kommer av allt att döma inte att förändras den närmaste tiden. Kombinationen av en hög invandring och fortsatt segregering flyttströmmar gör att vi i Botkyrka kommer att möta ungefär samma befolkningsammansättning som i dag, även om flyttningarna in och ut ur kommunen kommer att vara relativt höga.

Demografiska utmaningar för det kommunala uppdraget

De grupper som ökar kraftigast i Botkyrka de närmaste åren är barn, unga och äldre. Antalet barn i förskoleålder förväntas öka med cirka 400 barn till 2022. Det motsvarar nästan fyra nya avdelningar förskola årligen, om vi utgår från att dagens förskolekapacitet är fullt utnyttjad. Antalet barn i grundskoleåldrar ökar med 1 200. Vi behöver både utöka verksamheten och investera i kommunala lokaler.

Antalet Botkyrkabor över 80 år förväntas öka med närmare 30 procent fram till 2022. Fler äldre som också lever längre ökar behovet av kommunal service.

En mer detaljerad beskrivning av befolkningsförändringarna finns i bilaga 1.

3. Hållbar utveckling – omvärldsförutsättningar

Botkyrka påverkas starkt av omvärldens utveckling. Det innebär att kommunens ambitioner och viljeinriktningar också påverkas av utvecklingen i omvärlden. Det här avsnittet handlar om faktorer i omvärlden som påverkar arbetet för jämlika villkor, och Botkyrkabornas förutsättningar för att ta ansvar för gemensamma angelägenheter i lokalsamhället och att leva självständiga liv. Det gäller möjligheterna till livslångt lärande, arbete och inkomster påverkas men också förutsättningar för att må bra, utveckla stadsmiljöerna och inte minst leva klimatsmart.

I de senaste årens omvärldsanalyser har vi redovisat våra bedömningar om förutsättningarna att klara kommunens viljeinriktningar under sex rubriker – Botkyrkas sex hållbarhetsutmaningar. Efter tio år ser vi nu över våra hållbarhetsutmaningar med hjälp av FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling. De ser ut så här:

I årets omvärldsanalys ligger några av målsymbolerna under varje rubrik, för att analysen ska bli kopplad till FN-målen. Alla 17 globala mål finns inte med eftersom att alla inte är lika betydelsefulla för just Botkyrkas Mål och budget.

3.1 Demokrati, förtroende och inkluderande samhällen

För att samhället ska fungera bra behöver människor känna tillit till varandra och till samhällets institutioner. Med tilliten och förtroendet växer samhällsmedlemmarnas ansvarskänsla för medmänniskorna och för samhällsutvecklingen i stort. Tilliten och ansvarskänslan ökar om var och en känner att samhället är öppet och att man är välkommen att bidra till den gemensamma utvecklingen. Med andra ord är samarbete och förtroende en förutsättning för en hållbar utveckling.

Slutsatser

- Oroligheter och konflikter i omvärlden riskerar fortsatt att påverka tilliten mellan olika grupper Botkyrkabor. Ökad misstro mellan grannar och invånargrupper påverkar också förutsättningarna för den lokala demokratin.
- Många uppfattar vår tid som rörig, oförutsägbar och till stor del mer orättvis än tidigare. I hela landet finns, på olika grunder, en tilltagande och utbredd känsla av otrygghet. Vi behöver stärka vår förmåga att möta oro och att bidra till social sammanhållning.
- Mycket talar för att situationen med oklara majoritetsförhållanden i Riksdagen kvarstår också efter nästa val. Det gör det svårt att räkna med större genomgripande reformer inom viktiga områden för Botkyrka, som arbetsmarknad, bostadspolitik och socialpolitik.

Oroligheter i omvärlden speglas lokalt i Botkyrka

Det senaste året har världsläget blivit mer osäkert. Gamla konflikter byter karaktär och fler konflikter i nya delar av världen framträder.

Krigen och konflikterna i Mellanöstern och norra Afrika fortsätter. I Mellanöstern är läget fortsatt oroligt med ett nytt spänt läge i Syrien och Irak efter att IS drivits ut från sitt ockuperade territorium. Processen för bildandet av en kurdisk självständig stat i självstyrande provinsen i irakiska Kurdistan har stoppats brutalt med militärmakt från den nationella regeringen i Irak och från Iran. Konflikten mellan USA och Nordkorea har sedan en tid trappats upp. I Burma har förföljelsen av den muslimska minoriteten rohingya lett till en ny massflykt. I östra Europa har den ryska politiken för att ta kontroll över Östersjön skapat oro och flera länder förstärker sin försvarsmakt. Det politiska läget i Spanien är instabilt till följd av Kataloniens självständighetssträvanden med polarisering både nationellt och inom regionen.

Konflikterna i framför allt Europas närhet driver på migrationen. Det får konsekvenser i Sverige och i Botkyrka. En väsentlig andel av Botkyrkas befolkning har rötter i oroliga, konfliktdrabbade och krigshärjade länder. Effekten kan vara att tilliten mellan olika etniska och kulturella grupper försvagas med risk för en ökad

polarisering mellan olika grupperingar i Botkyrka. Förtroendet för det politiska systemet och för samhällsinstitutionerna påverkas av inriktningen att ”inte välja sida” mellan gruppernas intressen. Vi får vara beredda på att den här trenden fortsätter och förstärks under de närmaste åren.

Samtidigt har Botkyrkabor med anknytning till konfliktområdena vid flera tillfällen tagit initiativ för att förhindra att oro och osäkerhet ska öka misstron mellan grannar och invånargrupper. Positiva krafter tar ansvar för att motverka konflikter och förstärka förtroendet för varandra och för den lokala demokratin i Botkyrka. Vi bedömer att detta fortsätter också framöver.

Trenden mot ökad globalisering utmanas av nationell slutenhet

Globaliseringen har fört med sig ökande rörlighet (både frivillig och ofrivillig) och den innebär att allt fler känner sig hemma på flera platser samtidigt och på olika nivåer. För andra kan det innebära att inte längre känna sig hemma någonstans. Globaliseringens effekter, framför allt i spåren av finanskrisen 2008, möter reaktioner i samhällen över hela världen i både liten och stor skala. Det visar händelser som Brexit i Storbritannien, framgångar i val för nationalistiska och högerpopulistiska partier i flera europeiska länder och kampanjen ”Make America great again” i USA. Detta är strömningar hos framför allt en äldre befolkning som vill backa från samhällen med mångfald som norm till idealen om ett land och ett språk.

Den övergripande trenden är att världen blir allt mer sammankopplad men den utmanas allt tydligare av nationalism, självständighetssträvanden och isolationism som kännetecknas av idéer om uteslutande. De här strömningarna skapar misstro mot det politiska systemet och mot samhällets institutioner.

Populism vinner parlamentarisk mark

Populistiska rörelser har vuxit sig starkare i västvärlden. ”Folket mot eliten” används i högre utsträckning som en metodik inom det parlamentariska systemet för att vinna val. Tydliga exempel är valen i USA och Frankrike och Storbritanniens omröstning om utträde ur EU. Med populismen förändras förutsättningarna för en ansvarstagande demokrati. Timbros index över auktoritär populism 2016 kartlägger de populistiska partiernas inflytande och popularitet i 33 länder i Europa från 1980 till 2016. Indexet visar att populismen är starkare än någonsin: var femte europeisk väljare väljer nu ett populistiskt parti och var tredje europeisk regering inkluderar eller är beroende av populistiska partier.

Populismen är inte ett tillfälligt fenomen utan kommer att innebära en kvarstående utmaning för den representativa demokratin. Det finns ingenting som tyder på att stödet för populistiska rörelser skulle minska på kort sikt.

Skarpare motsättningar försvagar känslan av att känna sig hemma i Sverige

De senaste åren har diskussioner om vad som är nationens värdegrund ställts under debatt. Bilden av Sverige som tolerant, internationellt och generöst är utmanad av ett allt mer polariserat politiskt debattklimat som ställer olika grupper medbor-

gare mot varandra. Populistiska strömningar, skarpare ståndpunkter om invandring och flyktmottagande och högerextremism som i större utsträckning öppet tar plats på gatorna ökar misstron mellan grupper av medborgare och mellan medborgare och samhällsinstitutioner. Samtidigt ökar inkomstskillnaderna och bostadssegregationen, svårigheterna för utlandsfödda att få arbete och den strukturella diskrimineringen på arbetsmarknaden kvarstår.

Skillnaderna i utveckling mellan storstäderna och landsbygden blir också starkare. För många svenskar, både gamla och nya, påverkar detta känslan av att vara en del av samhället, att höra hemma i Sverige. Vi får räkna med att polariseringen fortsätter att öka och i vissa fall tar sig skarpare uttryck.

Större skillnader mellan fattiga och rika försämrar den sociala sammanhållningen och förtroendet för varandra och för demokratin

Inkomstklyftorna har sedan början av 1990-talet vuxit snabbare i Sverige än i något annat land i västvärlden. Situationen riskerar att skapa en känsla av utanförskap hos resurssvaga individer och grupper, och en svagare tillit till samhällsinstitutioner. Genom vår blandade befolkningssammansättning kan vi i Botkyrka förvänta oss att ojämlikheten ökar vilket kan påverka förtroendet för kommunen och staten.

Polariseringen ökar mellan de som är mot mångfald och de som ser det som en grund för hållbar samhällsutveckling. Det pågår en kamp i Sverige mellan förespråkare för en demokrati som rymmer alla invånare oavsett bakgrund och de som vill utesluta individer från demokratin på grund av deras grupptillhörighet.

Botkyrkabornas olika bakgrunder kan vara en positiv kraft för demokrati- och samhällsutveckling, men ökade skillnader mellan grupper med olika socioekonomisk status, och mellan platser i Botkyrka och i regionen motverkar vår möjlighet att dra nytta av den. Hanterar vi det inte genomtänkt ökar ojämlikheten mellan människor och samhällsgrupper i Botkyrka och Sverige.

Många Botkyrkabor är nya Botkyrkabor. De möjligheter samhället skapar för flyktingar och andra nyanlända kommer att vara viktiga faktorer för att nya Botkyrkabor ska delta i demokratiska processer och bidra till utvecklingen av ett hållbart samhälle. På kortare sikt får vi räkna med att större ojämlikhet och polarisering. På längre sikt är trenden med en demokrati där mångfald är norm och mänskliga rättigheter gäller alla starkare i Sverige och Botkyrka.

En utbredd känsla av otrygghet

För många är nutiden svår att fånga. Stora förändringar i en allt mer sammanhängande värld får snabbare konsekvenser i Sverige. Det ständiga flödet av information om nära och avlägsna händelser och mediernas dramatiska rapporteringar blandas med ett höjt röstläge i samhällsdebatten. Många uppfattar vår tid som rörlig, oförutsägbart och till stor del mer orättvis än tidigare. Uppfattningarna är starka om ökad kriminalitet och en polis som inte längre löser brott, att sjukvården inte fungerar, att korruptionen brer ut sig i samhället och att samhället är maktlöst mot terrorism. Trots att Sverige är en trygg, säker och välmående del av världen

ökar känslan av otrygghet som det ser ut över hela landet. Med otrygghet minskar tilliten till både medmänniskor och till samhället i stort.

Vi behöver acceptera det som många människor trots allt upplever och behöver stärka vår förmåga att möta oro och att bidra till social sammanhållning.

Efter kommande val?

EU-samarbetet är under press

EU har fått tuffa utmaningar under den nuvarande mandatperioden, bland annat Brexit och flyktingöverenskommelsen med Turkiet. EU-samarbetet har inte stabiliserats efter dessa händelser och står inför en rad nya utmaningar inför valet 2019 och framåt. Den gemensamma EU-politiken motarbetas av Polen, Ungern och ett antal andra medlemsländer. Skillnader i uppfattningar i vissa värdegrundsfrågor ökar inom och mellan medlemsländerna.

Våren 2019 är det val till Europaparlamentet, och valresultatet påverkar Sverige och Botkyrka under kommande mandatperiod.

Effekter av riksdagsvalet 2018 – oklara majoritetsförhållanden

Under nästa år sker de svenska valen till riksdag, landsting och kommuner. Framför allt riksdagsvalet påverkar Botkyrkas förutsättningar den period vi behandlar i den här omvärldsanalysen. Mycket talar för att situationen med oklara majoritetsförhållanden kommer att kvarstå också under nästa mandatperiod. Det gör det svårt att räkna med större genomgripande reformer inom viktiga områden för Botkyrka, som arbetsmarknad, bostadspolitik och socialpolitik.

Osäkert valdeltagande i Botkyrka

I valet 2014 röstade bara 28 procent av de cirka 10 000 Botkyrkabor som var röstberättigade till enbart kommun och landsting. En så låg siffra är ett problem för demokratin eftersom det innebär att många invånare inte är representerade i de politiska församlingarna. Många av de Botkyrkabor som kom till Sverige under flyktingvågen 2014–2015 kommer att vara röstberättigade i kommun- och landstingsvalen 2018 och väljargruppen kan komma att öka till mellan 11 500 och 12 000 vid valet 2018. Ett ökat valdeltagande i denna grupp kan stärka förtroendet för den lokala demokratin och känslan av delaktighet.

Valrörelser lyfter fram olikheter och spetsar till politiken. Vi behöver vara beredda på ökad högerextrem mobilisering i valrörelsen och en retorik som avser skapa rädsla, främlingsfientlighet och hat. Detta kommer att få återverkningar som varar längre än valrörelsen.

3.3 Hälsa och välbefinnande

Sociala klyftor, eller skillnader i socioekonomiska förutsättningar, påverkar olika gruppers möjlighet till ett gott och önskat liv. Detta är ofta orsaken till skillnader i hälsa i befolkningen. Omvänt förbättrar en god hälsa förutsättningarna för ett aktivt lärande och resultatuppfyllelse i skolan, förmågan att leva självständigt, att arbeta och att vara delaktig och medskapande i samhället. För en hållbar utveckling är det avgörande att förbättra hälsoläget genom att minska de sociala klyftorna och de ökande skillnaderna.

Slutsatser

- Folkhälsan blir bättre men skillnaderna i hälsa ökar mellan högt utbildade rika och lågt utbildade fattiga. Förutsättningarna för ett gott och tryggt liv är ojämlika och orättvisa men möjliga att påverka.
- De sociala klyftorna ökar och ohälsan förstärks i riskgrupper där de också tenderar att gå i arv.
- Den psykiska ohälsan fortsätter att öka och det gäller framför allt kvinnor, unga och flyktingar.
- Ett ökat intresse, stärkt lagstiftning och fler aktiva myndigheter ökar kraven på lokal samordning av främjande och förebyggande arbete för jämlik hälsa och minskade sociala klyftor.

Folkhälsan är god – men skillnaderna ökar

I global jämförelse är trenden i Sverige och Botkyrka att folkhälsan blir bättre. Medellivslängden ökar och dödligheten i flera folksjukdomar minskar för både män och kvinnor. Samtidigt finns stora skillnader i hälsa mellan olika befolkningsgrupper med olika utbildningslängd, inkomst och yrke, ålder och kön. Vi lever längre, men vissa får ett kortare liv med färre friska år och fler år i ohälsa, trots att mycket av ohälsan går att förebygga och åtgärda. I Botkyrka bedömer färre sin hälsa som god jämfört med länet. Till exempel skattar bara 50 procent av Botkyrkas kvinnor med kortare utbildning hälsan som god till skillnad från 70 procent av kvinnorna med längre utbildning. Och skillnaderna minskar inte.

Stockholmsregionen är segregerad och skillnaderna ökar, det gör att tydliga geografiska skillnader i hälsa uppstår. Inom Stockholms län är till exempel skillnaden i förväntad livslängd 18 år mellan grupper med kort utbildning i Vårby och de med lång utbildning i Danderyd. Bland kvinnor med enbart grundskoleutbildning har den förväntade medellivslängden knappt ökat alls de senaste tjugo åren. Botkyrkas stadsdelar har också tydliga skillnader i hälsa. I Fittja är 69 procent nöjda med livet medan 87 procent är det i och Vårsta-Grödinge. Det är stor skillnad.

De ökade skillnaderna i hälsa är till stor del en följd av ökade skillnader i livsvillkor och levnadsförhållanden. Skillnaderna i hälsa förstärker i sin tur de ojämlika möjligheterna i livet, som att klara skolan, arbete och i övrigt vara delaktig i samhället. Kommunens uppgift att kompensera för skilda livsvillkor kvarstår.

Jämlik hälsa – en förutsättning och ett mål i hållbar samhällsutveckling

Livsvillkoren är goda för de flesta i befolkningen. Utbildningsnivån i Sverige fortsätter att stiga och arbetslösheten sjunker, samtidigt ökar gapet mellan de elever som lyckas i skolan och de som misslyckas. Pojkar har sämre skolresultat än flickor och nyanlända är en speciellt utsatt riskgrupp. Att inte ha slutfört sin skolgång är en stor riskfaktor med konsekvenser för hälsan, ökade riskbeteenden och utanförskap.

Arbetslöshet påverkar förutsättningarna för hälsa och välbefinnande och är en bakomliggande orsak till både ökad dödlighet och ökad psykisk ohälsa. Arbetslösheten är högre bland ungdomar och bland utlandsfödda. Långtidsarbetslösheten är högre i gruppen med endast grundskola eller ännu kortare skolgång.

Ohälsotalen, alltså antalet utbetalda ersättningsdagar från försäkringskassan, är stegvis högre för grupper med kortare utbildning och lägre inkomst jämfört med de med längre utbildning och högre löner. Ohälsotalen är också högre bland kvinnor och ökar även med ålder. Botkyrka visar tendenser på ökande ohälsotal och tydliga skillnader mellan stadsdelarna. Unga som varken arbetar eller studerar är en särskilt utsatt grupp. Trots att gapet mellan män och kvinnor i sysselsättning minskar har kvinnor i genomsnitt högre utbildning men fortsatt lägre lön, lägre totalinkomster och lägre pensioner än män.

Parallellt med en förbättrad ekonomisk standard har skillnaderna i disponibel inkomst vuxit sedan 1990-talet och fortsätter att öka i Sverige. Inkomstgapet ökar mellan de ekonomiskt mest utsatta barnfamiljerna i Sverige (särskilt ensamstående mödrar) och de som lever i familjer med genomsnittsinkomster. Den ekonomiska standarden påverkas av hälsa, samtidigt som knappa materiella förhållanden, ekonomisk stress och bristande kontroll över livssituationen påverkar möjligheterna till önskat liv och god hälsa. I Botkyrka har en stor andel kvinnor och män svårt att klara löpande utgifter. Vi vet att många av ekonomiska skäl avstår från sjukvårdsbesök eller från att hämta ut läkemedel.

En hållbar och god tillväxt i Botkyrka uppnår vi inte utan minskade skillnader i hälsa och kommunen behöver behålla sitt fokus på detta.

Ojämlika villkor ger stora folkhälsoutmaningar

Förekomsten av flera riskfaktorer ökar, bland annat övervikt och fetma, högt blodtryck och stillasittande, särskilt i grupper med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Andelen vuxna med fetma har fördubblats sedan 1980 och nära hälften av alla svenskar är överviktiga eller feta. Botkyrka har generellt en större andel överviktiga och feta än resten av länet, det är något fler män än kvinnor, och fler bland

personer med kort utbildning. Botkyrka har dessutom tredje största andelen i länet av fyraåringar med övervikt och fetma, med ökade hälsorisker på sikt. Botkyrka-borna har den största andelen stillasittande på fritiden, som är en lika stor riskfaktor för att dö i förtid som rökning.

Riskkonsumtion av alkohol och daglig tobaksrökning minskar i hela befolkningen, samtidigt som Botkyrka har den näst största andelen dagliga rökare i länet, vanligast bland män och bland grupper med kort utbildning. Tobak är fortsatt den största förebyggbara riskfaktorn för sjukdom och förtidig död som är lätt att undvika. Agenda 2030 lyfter tobaken som ett hot för hållbar utveckling, utifrån dess påverkan på nationella ekonomier, mänskligt lidande, sjukdom och förtidig död. Lagstiftningen har stärkts och regeringen har ställt sig bakom ett rökfritt Sverige. Botkyrka kommer också att behöva planera för att nå detta mål.

Psykisk ohälsa är ett växande folkhälsoproblem

Under den senaste tioårsperioden har andelen personer med nedsatt psykiskt välbefinnande, depression och ångest ökat i de flesta åldersgrupper och särskilt bland personer som saknar eftergymnasial utbildning. Generellt blir psykisk ohälsa allt vanligare bland kvinnor och ökar särskilt bland unga. Några förklaringar till den ökade psykiska ohälsan bland unga är skolstress, ökad medieanvändning, en osäker arbetsmarknad och ojämlika villkor. Samtidigt blir individens förmåga och möjlighet att ta för sig och göra ”rätt val” allt viktigare, oavsett förutsättningarna.

Dessutom tyder mycket på att ungefär en tredjedel av flyktingarna i Sverige lider av någon form av psykisk ohälsa som hög nivå av stress, posttraumatiskt stressyndrom och depression.

Ojämlighetens konsekvenser för samhället och det sociala arvet

Det är alltmer tydligt att sociala förhållanden riskerar att gå i arv och därmed förstärkas genom åren, om inte förutsättningar ges för grupper bryta sig ur sina livsvillkor. Val av utbildning, social kompetens, tillgång till gynnsamma nätverk och sociala strukturer blir allt viktigare och allt svårare att nå för grupper som är eller riskerar att bli marginaliserade. Riskgrupperna är stora i Botkyrkas befolkning: flickor och pojkar med låg eller ofullständig utbildning, kvinnor och män från andra länder med arbetarbetaryrken eller hög arbetslöshet, personer med funktionsnedsättning, ensamkommande, asylsökande och nyanlända.

Den allt tydligare geografiska segregationen skapar en sämre sammanhållning i samhället med ökad otrygghet, social oro och bristande tillit. Det bidrar i sin tur till ökande utanförskap, minskad framtidstro och negativa hälsoeffekter som ökad psykosocial stress och självdestruktiva riskbeteenden.

Sammansättningen i den senaste flyktingströmmen är en utmaning för landet, men också för Botkyrka. Vi behöver kunna möta de nya behoven utifrån exempelvis kön (lika många pojkar har kommit till Sverige som normalt föds på ett år) och social position (stor utbildningsspridning) på ett sätt som ger bra förutsättningar att uppnå bästa möjliga hälsa. Landet, kommunen och välfärden i stort behöver fler förvärvsarbetande framöver och det behovet kan gruppen nyanlända fylla.

Men kommunerna behöver resurser och rätt förutsättningarna för att lyckas med gruppens etablering.

Många initiativ på global, nationell och regional nivå...

- FN:s Agenda 2030 fastställer 17 globala mål och 169 delmål för världens hållbara utveckling fram till 2030. Hälsa har koppling till 47 av 230 indikatorer.
- EU har lagt fast sin ”Sociala pelare” med principer för utbildning, arbetsmarknadsåtgärder, jämställdhet, rättvis lön med mera.
- Regeringen har satt upp ett mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Folkhälsopolitiken och ANDT-området (alkohol, narkotika, dopning, tobak) har en viktig roll för att nå det målet.

Nationellt har flera arbeten för jämlik hälsa initierats på regional och lokal nivå. Regeringens kommission för jämlik hälsa presenterade 2017 förslag för det långsiktiga arbetet för en god och jämlik hälsa, tillsammans med ett uppdaterat folkhälsopolitiskt ramverk. Ett av de prioriterade områdena är uppväxt och livsvillkor, där de sociala klyftorna ska minskas.

...ökar behovet av lokal samordning

En rad nya utredningar, lagändringar, strategier och nya myndigheter har sjuvänt de senaste åren, i syfte att öka hållbarheten och jämlikheten. Frågan är om dessa kommer att ställa ökade krav eller ge aktiva förslag som underlättar välfärdsuppdagen. I Stockholmsregionen är intresset för att formulera planer och gemensamma mål större än förmågan till aktiva samordnade insatser. Att påverka drivkrafterna bakom skillnaderna i hälsa kräver samordnade insatser av många aktörer. Utan samordning på nationell eller regional nivå riskerar den lokala samordningen att påverkas av målkonflikter och olika arbetsområdens företrädesrätt. Kommunen behöver av allt att döma fortsatt ta en roll för att samordna planer och omsätta dem i handling.

3.4 Utbildning

Att Botkyrkas unga ska få så jämlika livschanser som möjligt är en utmaning för Botkyrka. Uppväxtvillkor och utbildning är avgörande för ungas framtidsutsikter på arbetsmarknaden liksom för deras fortsatta liv och hälsa.

Slutsatser

- Inriktningen i rikspolitiken på att skolan behöver mer resurser håller i sig, men det gör också trenden med ökad statlig styrning av skolans innehåll och ökande administrativa krav.
- Den uppdelade bostadsmarknaden och stora sociala och ekonomiska skillnader fortsätter att präglade Stockholmsregionen och skolorna. Förskolans och skolans kompensatoriska uppgift blir fortsatt betydelsefull.
- Botkyrkabornas utbildningsnivå matchar inte fullt ut arbetsmarknadens behov. Arbetskraftsbristen ger nya möjligheter, men vi får räkna med ett ökat behov av vuxenutbildning framöver.

Stockholm växer och blir alltmer uppdelat

Stockholmsregionen både växer och blir allt mer uppdelad. Befolkningstillväxten beror på födelseöverskott och inflyttning från andra länder. Samtidigt fortsätter trenden med en kombination av segregation och minskad social rörlighet. Det här ger både kommunen och utbildningssektorn en mer komplex uppgift.

Skillnaderna i medborgarnas ekonomi, livsstil i bred bemärkelse, utbildning och andra sociala faktorer ökar mellan stadsdelar. Sverige och Stockholmsregionen präglas av ökande inkomstskillnader, en trend som pågått i tre decennier. Samtidigt minskar den sociala rörligheten, utbildningsbakgrund har blivit en viktigare faktor och färre barn till lågutbildade går vidare till högre utbildningar.

Trenden innebär gradvis försämrade grundförutsättningar för Botkyrkas barn och unga och det ökar skolans betydelse för att stärka de elever som har sämre förutsättningar. Det stora antalet flyktingar bland Botkyrkaborna gör att uppdraget för våra skolor är särskilt viktigt.

Trendbrott för svenska skolans kunskapsresultat?

I de senaste årens debatt om skolan har sjunkande kunskapsresultat varit i fokus, men den senaste så kallade PISA-undersökningen visar nu på att utvecklingen kan ha vänt. Samtidigt växer antalet elever som går ut årskurs nio utan att ha behörighet till gymnasieskolan.

Generellt sett lyckas flickor bättre än pojkar och det är framför allt pojkar som invandrat till Sverige efter sin skolstart som har svaga resultat. Den här gruppen blir

också större. Det svenska skolsystemet klarar inte fullt ut av att ge alla elever likvärdiga förutsättningar i den obligatoriska skolan.

Botkyrkas skolor följer inte alla nationella trender, till exempel är kunskapsresultaten relativt oförändrade för niorna där den nationella trenden är försämring. De här förhållandena kan ändras som en konsekvens av de många flyktingfamiljer som flyttar till och lever i Botkyrka.

Högre krav på pedagoger och elever, ökad statlig styrning

De senaste åren har en ny skollag, nya läroplaner och kursplaner samt ny betygs-skala och justeringar av denna införts. Dessa förändringar ställer högre krav på både pedagoger och elever. Skolinspektionen har skärpt kraven på skolornas planer mot diskriminering och kränkande behandling. Bristande tillgänglighet har tagits in i diskrimineringslagstiftningen och den kommer att gälla alla skolformer. Det omfattar social, pedagogisk och fysisk tillgänglighet och skolornas huvudmän och deras hela organisationer måste ha goda kunskaper om vad en inkluderande och tillgänglig lärmiljö innebär och hur den utformas. Nu finns förslag om en läsa-skriva-räkna-garanti, vilken i sin tur kommer att öka kraven på uppföljning.

Mycket talar för att trenden med ökad statlig styrning av skolans innehåll och ökande administrativa krav kommer att fortsätta.

Staten kommer att satsa på skolan trots ett osäkert läge i riksdagen

De senaste årens debatt och larmsignaler har gjort skolan till en högt prioriterad politisk fråga. Det finns en bred politisk samstämmighet om att skolan behöver ökade resurser och vi kan vänta oss statliga satsningar under kommande år.

Allt talar för att många statliga satsningar kommer i form av riktade bidrag för att alla kommuner ska genomföra likadana åtgärder. Kommunerna får räkna med att staten ökar sin detaljstyrning genom riktade statsbidrag för att ha kontroll över åtgärderna. Det är därför inte självklart hur Botkyrka kan dra nytta av de statliga insatserna. Kommunens skolor är till exempel inte bland de mest utsatta och generella lönehöjningar förbättrar inte Botkyrkas möjligheter att konkurrera om behöriga lärare. Obligatorisk förskoleklass eller tioårig grundskola ökar kostnaderna mer för Botkyrka än för en genomsnittlig kommun. Vi kan inte räkna med att sådana reformer kommer att kompenseras med förbättrade statsbidrag.

Skolans kompensatoriska uppgift blir fortsatt betydelsefull

Uppväxtvillkoren påverkar möjligheterna i vuxenlivet. Det gäller både stödet för studier och tillgången till välfärd. Att växa upp med fattiga föräldrar innebär ofta dålig hälsa, lägre utbildningsnivå, tidigt barnafödande och en svagare anknytning till arbetsmarknaden. Framför allt gäller det barn som vuxit upp i hushåll med långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd. Dessutom riskerar situationen att gå i arv. Skillnader mellan elevernas socioekonomiska bakgrund avspeglar sig i skillnader i skolresultat. Det är viktigt att skolan kan kompensera för skillnaderna i uppväxtvillkor.

Vi utgår från att inflyttningen till Botkyrka från andra länder fortsätter att vara hög. De närmaste åren kommer många Botkyrkafamiljer också vara flyktingfamiljer som

lever under stor osäkerhet. Osäkerhet om hur lång tiden i Sverige ska bli, osäkra boendesituationer och osäkerhet om vad som är bäst för barnen. Vi får också räkna med att fler familjer som fått avvisningsbeslut stannar kvar som ”papperslösa”. Migrationen kommer även i fortsättningen att påverka behovet av resurser och kompetens i undervisningen. Det här ger ökade utmaningar för kommunen att hantera under flerårsplanepreioden.

Generellt sett har Stockholmsregionen inte satt problemen med ojämlika villkor för skolbarn högt på den gemensamma dagordningen. I den senaste planeringsomgången för Stockholmsregionens utveckling (RUF5 2050) har skolfrågorna fått en ökad aktualitet. Ökad regional uppmärksamhet och statlig prioritering av en jämlik kunskapsskola kan ge bättre förutsättningar för skolutveckling i Botkyrka.

Jobb och livslångt lärande

Arbetsmarknaden förändras snabbt. Utbildning på gymnasienivå är oftast ett minimikrav för att få och behålla ett jobb. Det kommer att bli viktigt med ett utbildningssystem som ger även vuxna chansen att genomföra en grundläggande utbildning. Globaliseringen och den snabba spridningen av kunskap gör att fler kommer att behöva kompetensutveckling för att behålla sin konkurrenskraft på arbetsmarknaden. Från årsskiftet införs en utökad rätt till Komvux och staten skjuter till mer pengar till kommunerna. Trots det får vi räkna med ett ökat behov av resurser för vuxenutbildning framöver.

Konkurrens om personal inom de pedagogiska yrkena

Enligt länsstyrelsens bedömning kommer efterfrågan inom pedagogiska yrken att öka mer än tillgången fram till 2020. Nya karriärtjänster har inrättats med förstälärare och lektorer, något som kan öka kunskapsförmedlingen mellan lärarna. Lärarbrist – eller brist på personal i pedagogiska yrken – leder till en ökad konkurrens om personal mellan kommuner och mellan skolor och driver på kostnaderna. Gymnasieskolorna i kommunen ser ut att ha en god och stabil försörjning av legitimerade lärare men situationen i förskolan och skolan är sämre. Konkurrenten om legitimerade lärare kommer att bli hårdare de kommande åren.

Fler förskolebarn och skolelever de närmaste åren

Antalet barn i förskolan och skolan ökar de närmaste åren vilket kräver stora investeringar för att öka kapaciteten. Den här utvecklingen sätter press på kommunens förmåga till lösningar både när det gäller tillgång till lokaler och till lärare. Samtidigt måste vi rusta upp många äldre skollokaler.

Det är inte bara Botkyrka som växer, det gör också regionen i övrigt. Många kommuner behöver tillföra kapacitet i grundskolor och gymnasier, men har svårt att hålla jämna steg med bostadsbyggandet och ökningen av antalet elever. Det här kan minska skolornas vilja och förmåga att ta emot elever som bor utanför det egna närområdet. Det blir viktigare att kommunen har god kontroll på behovet av elevplatser för att kunna täcka behoven hos Botkyrkas barnfamiljer.

Fler barn och skolor med upprustningsbehov innebär ökande konkurrens om resurser under åren framöver.

3.5 Arbete

Botkyrka är en del av en tillväxtregion med stor efterfrågan på arbetskraft. Arbetsmarknaden skapar gynnsamma förutsättningar för inrikes födda med rätt utbildning. Personer med en utsatt ställning på arbetsmarknaden får allt svårare att hitta jobb. Det blir allt viktigare att anpassa kommunens insatser till utsatta grupperns behov.

Slutsatser

- Konjunkturläget innebär ett bra arbetsmarknadsläge de närmaste åren, där efter blir situationen åter svårare för Botkyrkabor som saknar fast förankring på arbetsmarknaden.
- Riksdagsvalet kommer påverka arbetsmarknadspolitiken och avgöra om kommunen behöver ha tyngdpunkten på egna anställningar eller på näringslivsstimulans för att skapa arbetstillfällen.
- Svårigheter att etablera sig i Stockholmsregionen medför att fler Botkyrkabor riskerar att fastna i tillfälliga låglönejobb i utkanten av arbetsmarknaden.

Sverige har högkonjunktur och Stockholm är en stark tillväxtregion – just nu

Det går bra för tillverkningsindustrin och byggsektorn i Sverige och tillsammans med en expansiv statlig budget ser det goda konjunkturläget ut att stå sig ytterligare en tid. De sektorer i Sveriges ekonomi som går bra innebär att det också går bra för viktiga branscher i regionen – finanssektorn, databranschen och uppdrags-tjänsterna.

Tillväxttakten i Stockholmsregionen fortsätter men blir inte lika stark som föregående år i konjunkturuppgången. Redan nu är bristen på kompetent arbetskraft en bromsande faktor och det är svårt för arbetsgivare att rekrytera den personal man vill ha. Inom exempelvis bygg, teknik och data finns en stark efterfrågan på utbildad arbetskraft, men också inom vård- och omsorg. De närmaste åren uppstår arbetskraftsbrist inom fler sektorer. På kort sikt är det konjunkturtopp och hög efterfrågan på arbetskraft som skapar brist. På lite längre sikt är det befolkningsutvecklingen med mindre andel av befolkningen i arbetsåldrar, tillsammans med bostadsbrist och inflyttningsproblem till regionen, som skapar arbetskraftsbrist.

Parallellt med arbetskraftsbristen är arbetslösheten fortsatt hög bland vissa grupper. Det handlar om att bättre rusta och matcha arbetssökande till delar av arbetsmarknaden med brist på arbetskraft. I dag saknas ett tydligt regionalt ledarskap för att hantera samtidig arbetskraftsbrist och arbetslöshet – att genomföra insatser där de gör störst nytta.

Huvudstadsregionens förmåga att skapa ekonomisk utveckling och förnyelse av näringslivet påverkar både den nationella tillväxten och de lokala förutsättningarna för Botkyrkaborna att få jobb. Kommunen måste även i fortsättningen ta ett stort ansvar för att få de utanför arbetsmarknaden i arbete.

Skarpa skiljelinjer i tillväxt- och arbetsmarknadspolitiken

I regeringens budget för 2018 prioriteras stärkta insatser inom arbetsmarknad och nyanländas etablering. Inriktningen omfattar bland annat nya regler för arbetsförmedlingen, utbildningsplikt för nyanlända, snabbspår till jobb, introduktionsjobb med mera. En satsning sker på jobb inom välfärden där kommuner och landsting får en roll att genom så kallade extratjänster få in individer i välfärdssektorn. Kommunen som arbetsgivare kommer att behöva ha kapacitet att ta in Botkyrkabor som saknar arbete till jobb i bristyrken inom den kommunala sektorn. En motstående tydlig linje för arbetsmarknadspolitiken utgår från att de enkla jobben i första hand ska stimuleras i näringslivet och inte i offentlig sektor.

En annan debatt utgår från att en arbetsmarknad med färre tvingande regler och lägre ingångslöner skulle öppna för fler jobb och anställningar. Mot det står röster som tvärtom vill behålla reglerande lagstiftning och till exempel säkra kollektivavtal och utöka dessa för flera.

Vilken inriktning den statliga politiken får kommer att avgöras av majoritetsförhållandena efter riksdagsvalet 2018. Den statliga politiken kan innebära att kommunerna antingen behöver lägga tyngdpunkten på att anställa eller på att stimulera näringslivet för att skapa arbetstillfällen där. Kommunen behöver ha beredskap för båda utvecklingarna.

Olika höga trösklar till arbetslivet

Arbetslösheten blir alltmer ojämnt fördelad mellan olika grupper. Det påverkar starkt skillnader i livsvillkor och hälsa för många Botkyrkabor. Inrikes födda med hög utbildning har mycket lättare att få jobb och utvecklas i arbetslivet än utrikes födda, särskilt de med låg utbildning. Grupper som är särskilt utsatta på arbetsmarknaden är utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning, de som är över 55 år och personer med kort skolbakgrund. Den senare gruppen har ökat generellt och andelen är större i Botkyrka än i länet. I dag ingår tre av fyra arbetslösa i Botkyrka i denna grupp. De Botkyrkabor som väntar på asylprövning och som får uppehållstillstånd är relativt sett många och kommer att öka på gruppen utanför arbetsmarknaden.

FN:s Agenda 2030 pekar tydligt ut arbetsmarknad som ett område där behov av insatser för personer med funktionsnedsättning särskilt behövs. Exempelvis behövs bättre samverkan mellan skolan och arbetsliv samt andra aktörer för att det ska finnas en fortsättning för ungdomarna efter gymnasieskolan.

Kvinnor förvärvsarbetar i lägre utsträckning än män. Det gäller särskilt för kvinnor med kortare utbildning. Kvinnor med lång eftergymnasial utbildning förvärvsarbetar däremot i högre utsträckning än män med motsvarande utbildningsnivå.

Högre utbildning är vägen till arbete i mycket högre grad för kvinnor än för män och särskilt för de som är födda utanför Norden.

Vistelsetiden i Sverige förstärker skillnaderna. Kvinnor med förgymnasial eller gymnasial utbildning som har varit i Sverige i högst fyra år är utanför arbetskraften i mycket hög utsträckning. Skillnaden mellan män och kvinnor minskar med vistelsetiden i Sverige. En slutsats är att kvinnor får ett större lyft i sysselsättningsgrad under sin tid i Sverige än män.

Gruppen unga i Botkyrka som varken arbetar eller studerar har svårt att hitta ingångar till rätt utbildning och jobb. Många av dessa har inte någon myndighetskontakt men kunskapen om gruppen ökar. Det som avgör om en individ kan hävda sig på arbetsmarknaden på lång sikt är i hög grad gymnasiekompetensen. Allt tyder på att minst gymnasiekompetens fortsätter att vara den främsta tillgången för att kunna konkurrera om jobben i Stockholmsregionen.

Kort skolbakgrund, oavsett orsak, är ett särskilt hinder för inträde på arbetsmarknaden. Samtidigt finns det ingen standardlösning för att få in utsatta grupper i arbetslivet. Insatser som utbildning, praktik och yrkesvägledning måste kugga i varandra utifrån individens potential. Ett uttryck för detta behov är att vissa Botkyrkabor själva har startat verksamheter för att stötta andra. Dessa initiativ är mycket positiva men signalerar också att vi kan bli bättre på att anpassa de offentliga insatserna i stadsdelarna.

Ojämlika möjligheter i arbetslivet – den ”grå” sektorn växer

Svårigheten för många att få jobb har lett till att en ”grå sektor”, delvis avskild, har vuxit fram på arbetsmarknaden. Den kännetecknas av

- svart ekonomi
- enkla lågbetalda jobb där lönerna inte följer kollektivavtalen
- tillfälliga anställningar där arbetsgivare i vissa fall utnyttjar offentliga jobbsubventioner
- andra former av arbeten där arbetsgivare utnyttjar att de som arbetar inte har några reella val.

Botkyrkabor som befinner sig i den ”grå” sektorn har svårt att stärka sina nätverk för att kunna komma in på andra delar av arbetsmarknaden.

Statistikens begränsningar gör att det saknas kunskap om den ”grå sektorn”. Men bedömningen är att den ökar till följd av att grupperna som står utanför den reguljära arbetsmarknaden inte kommer minska, de så kallade okvalificerade jobben blir allt färre men behov av och betalningsvilja för kortsiktiga arbetsinsatser snarast ökar. Det saknas än så länge regionala initiativ för att möta den här utvecklingen så vi behöver ha beredskap för uppsökande verksamhet och kompetensutveckling för att undvika att människor blir fastlåsta i ”gråa” delar av arbetsmarknaden.

3.6 Bostadssituationen och hållbar stadsutveckling

Ett tryggt boende är en grundläggande förutsättning för att kunna bygga ett gott liv och ta tillvara livschanser. Utvecklingen i Stockholms län med stor bostadsbrist och höga boendekostnader gör det svårt för många med låga inkomster att få en egen bostad.

Slutsatser

- Bostadsmarknadens mekanismer upprätthåller och förstärker segregationen i Stockholmsregionen och bostadsbristen får en starkare inverkan på utvecklingen.
- En avmattning på bostadsmarknaden försämrar förutsättningarna för bostadsbyggandet i Botkyrka. Kommunen kommer återigen behöva vara mer aktiv för att intressera byggaktörer för projekt i Botkyrka.
- Bostadsbristen påverkar uppväxtvillkoren för barn och unga. Vi måste räkna med att fler kommer att växa upp i otrygga boendemiljöer de kommande åren.

Bostadsbrist och situationen på bostadsmarknaden har fått en starkare inverkan på utvecklingen

Bostadsmarknadens sätt att fungera och den tilltagande bostadsbristen har en stor inverkan på städernas utveckling och spelar allt större roll för social hållbarhet. Under en lång period har Stockholmsregionen haft en hög befolkningsökning och antalet hushåll har ökat väsentlig snabbare än antalet nya bostäder. Bostadsbristen minskar valmöjligheterna på bostadsmarknaden för hushåll med små resurser. Samtidigt är de flesta stockholmare relativt opåverkade av bostadsbristens negativa konsekvenser.

Bostadsbrist och ökad efterfrågan har drivit upp bostadspriser och boendekostnader i regionen. Tillsammans med billiga lån har höga priser stimulerat bostadsbyggandet de senaste åren, framför allt inriktat på bostadsrätter för hushåll med en god ekonomi.

Rekordstort tillskott av nya bostäder men det håller inte i sig

Bostadsbyggandet i länet har de senaste två åren ökat stadigt och är det högsta sedan miljonprogramsåren. Tillskottet av nya bostäder ligger de kommande två åren på samma höga nivåer som under de senaste två åren, både i länet och i Botkyrka. Därefter minskar tillskottet och mycket talar för att vi nu är på en fyraårig topp i bostadsbyggandet.

Det höga bostadsbyggandet i länet har till stor del drivits på av en stark ekonomisk utveckling, låg arbetslöshet, en stor inflyttning och låga räntor. Trots att

dessas faktorer inte ser ut att förändras så mycket kommande år finns tendenser till en avmattning på bostadsmarknaden.

Hittills har bostadsbyggandet varit ensidigt och i första hand inriktat på en högbetalande målgrupp. Nu tycks intresset för nyproducerade bostäder ha svalnat i den här gruppen.

Samtidigt har byggsektorn svårt att rekrytera arbetskraft och lönekostnaderna ökar. Höga markpriser, höga avkastningskrav och kapacitetsbrist i produktionsledningen har bidragit till att skruva upp produktionskostnaderna för nya bostäder. En hög produktion av bostadsrätter innebär att antalet nya bostäder till försäljning är stort. För bostadsrätter har priset och antalet bud per objekt minskat och tiden har blivit längre från det att en lägenhet läggs ut för försäljning till att den blir såld. Staten bekymrar sig över hushållens belåning och förr eller senare kommer räntorna att höjas. Vi kan förvänta oss en korrigerande nedåt av prisnivån på bostadsmarknaden. En konsekvens blir att byggbolagen på kortare sikt minskar sin produktion. Men när byggkostnaderna inte fortsätter att öka ger det ett ökat utrymme för allmännyttan att öka produktionen av hyresrätter. Sammantaget blir det ändå ett ”hack i kurvan” för bostadsbyggandet.

En avmattning på bostadsmarknaden försämrar förutsättningarna för bostadsbyggande i Botkyrka – på vissa platser

Osäkerhet om vad som ska byggas, för vem och när, kommer att minska byggaktörernas intresse att aktivt planera för nya projekt. För Botkyrkas del är detta på kort sikt ett mindre problem eftersom vi har många bostadsprojekt som har kommit långt i planeringen.

Områden där priserna har stigit snabbt brukar vid en avmattning på bostadsmarknaden vara de där priserna börjar sjunka först. I områden med få igångsatta projekt och där lokala förutsättningar inte har förändrats och gjort områdena mer attraktiva kommer intresset för bostadsinvesteringar att minska. Kommunen kommer återigen behöva vara mer aktiv för att intressera byggaktörer för projekt i Botkyrka.

Trösklarna till bostad är fortfarande höga för många grupper...

Bostadsmarknaden i Stockholmsregionen kännetecknas av att nyproduktionen är dyr, att hyresnivåerna på andrahandsmarknaden ökar, att andelen hyresrätter minskar och att hyrorna där stiger till följd av upprustningar, inte minst i miljonprogramsbeståndet. Allt detta gör det fortsatt svårt för unga, nyanlända, studenter och andra mindre kapitalstarka grupper att komma in på bostadsmarknaden. Vi får räkna med fortsatt bostadsbrist framöver och att den drabbar vissa grupper särskilt.

...och de blir större i Botkyrka

Stigande bostadspriser och planerade satsningar på kollektivtrafik och infrastruktur har ökat byggaktörernas intresse för att investera i Botkyrka. Trots det får vi i Botkyrka räkna med att de som står utanför den reguljära bostadsmarknaden blir fler kommande år. Fler hushåll än bostäder och trösklar som höga prisnivåer, höga

inkomstkrav och bankernas krav på låntagare kvarstår. Samtidigt blir det fler personer kommande år i de grupper som har svårast att få bostad – unga, nyanlända, personer utan folkbokföring och unga personer med funktionsnedsättning. Förväntningarna på kommunen att möjliggöra för fler att få en egen bostad kommer att öka.

Förnyelsen av miljonprogrammet skapar förväntan – och osäkerhet

En stor andel av bostäderna i kommunen är från 1960- och 70-talet och behöver renoveras kommande år. För många Botkyrkabor väcker förnyelsen förväntningar, för andra väcker den oro och osäkerhet. Förnyelse medför att hyror höjs vilket kan göra det svårt för en del att bo kvar. I takt med att förnyelsen sker i fler bostadsbestånd får vi räkna med att fler behöver ekonomiskt stöd för att kunna betala hyran. Upprustningsfasen för med sig prövningar av hyreskontrakt och synliggör annan uthyrning – andra- och tredjehandsuthyrning och rumsuthyrning – och kommer att orsaka ofrivilliga flyttningar. Fler riskerar att bli helt utan bostad.

Förnyelsen av miljonprogrammet innehåller också nya bostäder. Det kommer innebära fler möjligheter att göra val på den lokala bostadsmarknaden och ökar också underlaget för handel, service och kollektivtrafik. På längre sikt kommer också nya bostäder påverka befolkningssammansättningen.

Bostadsbrist leder till sociala problem – allt fler hamnar i ohållbara lägen

Bostadsbristen medför att allt fler har svårt att hitta ett stabilt boende. Inflyttningen till Stockholmsregionen och Botkyrka är hög trots att bristen på bostäder är stor. Möjligheterna till arbete, nätverk, utbud med mera väger för vissa tyngre än tillgången till en bostad. De som inte har råd att köpa eller hyra nyproducerade bostäder eller har kort eller ingen kötid tvingas lösa sin boendesituation på annat sätt.

Bostadsbristen påverkar uppväxtvillkoren för barn och unga

Andrahandsuthyrning av bostäder har ökat och även uthyrning av rum ser ut att bli allt vanligare i hela regionen – också i Botkyrkas hyresrätter. Allt fler kommer att bo tätt. Instabila boendeförhållanden, trångboddhet eller hemlöshet försämrar förutsättningarna att bygga en stabil livssituation. Vi får räkna med att bristen på bostäder leder till att allt fler hamnar i ohållbara lägen med sociala problem som följd. Barn och unga som slits upp från skola, vänner och sammanhang drabbas särskilt. Fler barn och unga kommer att växa upp i otrygga boendemiljöer kommande år, det riskerar att bryta den positiva trenden i Botkyrka med sjunkande barnfattigdom.

Svensk bostadspolitik – vad händer?

Bostadssituationen i Sverige, och inte minst i Stockholmsregionen, är fortfarande en mycket uppmärksam och politiskt prioriterad fråga. Trots det har regeringen inte kunnat nå några blocköverskridande överenskommelser om större bostadspolitiska reformer under mandatperioden. Däremot har vi sett en rad utredningar, regelförändringar och ekonomiska smörjmedel som främst har varit inriktade på att öka antalet bostäder som byggs.

Mycket pekar mot att situationen med oklara majoritetsförhållanden i riksdagen består efter valet nästa år. För att på allvar förändra möjligheterna för de som har svårt att få ett boende krävs egentligen mer genomgripande reformer, framför allt inom bostadspolitiken och socialpolitiken. Men inget tyder på att förutsättningarna blir förändrade kommande mandatperiod. Vi behöver ha beredskap både för ökad nyproduktion och för att grupper utanför bostadsmarknaden får en allt svårare boendesituation.

3.7 Klimatförändringar och klimatanpassning

Klimatfrågan handlar om att begränsa koldioxidutsläppen och samtidigt om att anpassa samhället till mer väderpåverkade förhållanden. De skador som vädret orsakar kostar miljarderna redan i dag och kommer att kosta ännu mer i framtiden. Vi behöver planera för ett varmare klimat.

Slutsatser

- Fler människor tvingas på flykt på grund av klimatförändringar och fler kommer att söka sig till Europa som klimatflyktingar.
- Städer och länder runt jorden tar initiativ mot fossilbränsle drivna bilar och biltillverkarna följer med trenden. Förutsättningarna för ett fossilbränslefritt transportsystem ser bara bättre ut.
- Riksdagens nya klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd sätter upp nya regler för samhällsutvecklingen. Snart blir det olagligt att strunta i klimatet.

Fler människor tvingas på flykt på grund av klimatförändringarna

I sin årsbok *Global Risks Report* listar World Economic Forum (WEF) de största hoten som världen står inför. De fem risker som kan påverka oss mest berör alla klimat- och miljöfrågor: extrema väderhändelser, naturkatastrofer, misslyckanden med att hantera klimatförändringar, vattenkriser och storskalig ofrivillig migration.

Varje år tvingas omkring 20 miljoner människor flytta på grund av hot från väderfenomen som innebär både mänskligt lidande och stora ekonomiska kostnader. Även om arbetet på global nivå lyckas med att minska klimatförändringarna får vi räkna med att fler personer söker sig till Europa som klimatflyktingar.

Näst största utsläppslandet har lämnat FN:s klimatavtal

Vid klimattoppmötet i Paris 2015 enades världens länder om ett nytt klimatavtal. Avtalet slår fast att den globala temperaturökningen ska stanna under två grader, med strävan att begränsa den till 1,5 grader. USA, som är det näst största utsläppslandet, var ett av de länder som skrev på avtalet redan första dagen. Men i juni 2017 infriade den nya presidenten Donald Trump sitt vallöfte och USA kommer inte att genomföra sina åtaganden från Parisavtalet. Flera delstater, borgmästare och stora företag i USA menar att det här ställningstagande inte i högre utsträckning påverkar det egna arbetet med att utveckla hållbara samhällen eller hållbar produktion. Att USA lämnar avtalet försvårar att målen nås, men verkar inte i övrigt påverka länder i världen.

Allt fler länder och städer förbjuder fossildrivna bilar

Länder som Storbritannien, Norge, Nederländerna, Frankrike, Tyskland och Indien med flera har satt upp målår för förbud av fossildrivna bilar. Norge står för det mest ambitiösa målet, där inga diesel- eller bensindrivna bilar får säljas efter år 2025. Oslo var i början av året första stad i Europa med att tillfälligt förbjuda dieselbilar och inte långt därefter anslöt sig Stuttgart, en av Tysklands främsta bilstäder. Paris, Aten, Madrid och México City har i ett gemensamt ställningstagande deklarerat att de från år 2025 förbjuder alla dieselbilar i städernas centrum.

Sedan 2009 har Sverige målet att fordonsflottan ska vara fossiloberoende 2030. I september 2017 meddelade regeringen att kommuner får rätt att införa miljözoner för lätta fordon. Det innebär att fossildrivna bilar kan bli förbjudna i vissa svenska stadskärnor från 2020. Det finns redan miljözoner mot tung trafik i vissa städer, men nu blir det möjligt att också förbjuda äldre diesel- och bensinbilar att användas i stadskärnan. Det finns också förslag på miljözoner där fossildrivna bilar är helt förbjudna. Införandet av miljözoner finns med i Stockholms stads budget men det är inte klart hur de kommer utformas eller när de kommer att införas. Införandet av nya regler i miljözonerna kan få till följd att äldre bensin- och dieselbilar säljs eller flyttas till närliggande kommuner.

Uppdagandet av Dieselgate för två år sedan där Volkswagen avslöjades med att systematiskt manipulera avgasmätningarna så att det skulle se ut som att utsläppen av kväveoxider höll sig under gränsvärden kan troligtvis påskynda utveckling mot att förbjuda diesel- och bensinbilar. Det rapporteras om att 5 000 liv om året skulle kunna räddats i EU om biltillverkarna hade hållit gränsvärdena. Trots att allt fler länder och städer planerar att förbjuda fossildrivna bilar chockade Kina bilindustrin med meddelandet att de arbetar för ett förbud mot tillverkning och försäljning av fossildrivna bilar. Kinas planer om ett förbud skickar en tydlig signal om framtiden till bilindustrin.

Snart blir det olagligt att strunta i klimatet

Riksdagen antog i juni 2017 ett klimatpolitiskt ramverk som består av en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Ramverket baseras på förra årets överenskommelse inom den parlamentariska Miljömålsberedningen. Klimatlagen som träder i kraft 1 januari 2018 innebär att regeringen varje år ska lämna en klimatredivisning till riksdagen i samband med budgetpropositionen och ta fram en klimathandlingsplan för varje mandatperiod. Som ett nytt långsiktigt klimatmål ska Sverige senast 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Riksdagen har också antagit nya etappmål till 2030 och 2040. Det klimatpolitiska rådet ska bistå regeringen med en oberoende utvärdering av hur den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen.

Regeringen presenterade årets budgetförslag som ”den största investeringen någonsin för ett grönt samhällsbygge” och mer än fördubblade satsningen inom klimat- och miljöområdet jämfört med 2014. Man menar att investeringarna behövs för att Sverige ska nå klimatmålen i Parisavtalet och kunna visa ledarskap genom att bli ett av de första fossilfria välfärdsländerna. Satsningarna har fokus på att

minska utsläppen från transportsektorn och stödja omställningen till en fossiloberoende fordonsflotta. Satsningarna har mottagits positivt från marknadens parter men flera har väckt frågan om det är tillräckligt kraftfullt för att nå målen.

Allt fler extrema väderhändelser

Under året har extrema väderhändelser avlöst varandra. Orkanerna Irma och Maria har orsakat stora skador i Karibien och USA. Mexiko har haft kraftiga regn. Tropiska cykloner i västra Stilla havet har orsakat stora regnmängder över Japan och Filippinerna. Globalt var det återigen ett varmt år. Tendensen är tydlig att vi går mot ett varmare klimat och det gör att extrema väderhändelser blir vanligare. Påfrestningarna på människors hälsa, ekonomin och miljön kommer att öka. I Sverige och Botkyrka ser häftiga skyfall ut att innebära den största risken de närmaste åren.

Ökat ansvar för kommunerna för klimatanpassning

I maj 2017 kom Klimatanpassningsutredningen med sin rapport. Den har haft regeringens uppdrag att klarlägga ansvarsfördelningen mellan stat, kommun, enskilda och andra parter för all mark och alla klimateffekter. Utredningen konstaterar bland annat att kommunerna har ansvaret för att ny bebyggelse i detaljplan placeras på lämplig mark utifrån risken för olyckor som ras, skred, översvämning eller erosion. Utredningen föreslår ett krav i plan- och bygglagen på att kommunerna i översiktsplaneringen ska analysera riskerna för översvämning, ras, skred och erosion för bebyggelse och formulera en strategi för hur dessa skador kan minskas eller förhindras.

Kommunen har inte motsvarande ansvar för det som redan är byggt, det lägger ansvaret på fastighetsägaren. De flesta har en försäkring som skydd men i framtiden blir det svårt att försäkra sig för skador på grund av klimateffekter. Till exempel kommer regelbundet återkommande översvämningar inte längre ses som plötsliga och oförutsedda. Det innebär att enskilda fastighetsägare kan drabbas av mycket stora kostnader vid en översvämning. Även om kommunen inte har något juridiskt ansvar kan situationen ändå bli svår att hantera både moraliskt och ekonomiskt.

Klimatanpassning av det som redan är byggt blir allt viktigare

För Botkyrkas del innebär Klimatanpassningsutredningen förslag på åtgärder inte så stora förändringar från hur vi arbetar i dag. Vi genomförde en klimat- och sårbarhetsutredning redan 2010 och slutsatserna från den finns inarbetad i översiktsplanen (ÖP). I Botkyrkas klimatstrategi från 2009 finns riktlinjer för byggande vid vatten som också är inarbetade i vår nuvarande ÖP. Det är viktigt att inte bygga i översvämningsskänliga områden för att inte öka de framtida kostnaderna för enskilda och kommunen.

Att klimatanpassa ny bebyggelse är förhållandevis lätt jämfört med det som redan är byggt. Eftersom ansvaret inte blir reglerat i lagen på något nytt sätt kommer anpassningen vara beroende av vilka risker varje fastighetsägare är beredd att ta. Eftersom kommunen äger många fastigheter blir det här en allt viktigare faktor att ta hänsyn till.

Bilaga 1. Botkyrkas befolkning 2017–2026

Här presenteras Botkyrka kommuns prognos över befolkningen 2017–2026, för kommunen som helhet och för stadsdelarna.

Innehåll:

- Prognos 2017–2026 – kommunen
- Prognos 2017–2022 – stadsdelarna Alby, Hallunda-Norsborg, Fittja, Tullinge, Tumba och Vårsta-Grödinge
- Prognos från 2016 jämfört med utfallet för 2016
- Hur säker är prognosen?
- Hur tar vi fram prognosen?

Prognos 2017–2026 – kommunen

Här presenteras prognosen för hela Botkyrka, med uppdelning på tolv åldersklasser och på kvinnor och män. Andra indelningar är möjliga att ta fram enligt önskemål.

Kommunens befolkning kommer att fortsätta öka. Den årliga ökningen under 2017–2026 antas bli 1 440 personer, vilket är högre än ökningen under perioden 2000–2016, då befolkningen ökade med i genomsnitt knappt 1 100 per år.

Uppdelning på ålder

Befolkningen antas öka i samtliga åldersklasser. Procentuellt sett ökar den mest i åldersklasserna 80–89 och 90–100.

Botkyrkas befolkning 2016, samt prognos 2017-2026, uppdelad på åldersklasser

Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
0	1 154	1 248	1 261	1 281	1 301	1 320	1 337	1 352	1 368	1 383	1 399
1-5	6 414	6 440	6 477	6 536	6 604	6 680	6 819	6 913	7 008	7 100	7 191
6	1 356	1 251	1 331	1 326	1 340	1 354	1 311	1 373	1 389	1 409	1 430
7-12	7 268	7 495	7 593	7 710	7 848	7 917	7 991	7 973	8 090	8 162	8 254
13-15	3 390	3 528	3 615	3 656	3 680	3 794	3 864	4 007	4 005	4 053	4 055
16-18	3 346	3 373	3 433	3 535	3 636	3 715	3 760	3 789	3 894	3 964	4 094
19-24	7 350	7 392	7 366	7 394	7 435	7 502	7 664	7 774	7 897	8 032	8 145
25-44	26 282	26 672	27 053	27 402	27 720	28 058	28 421	28 840	29 207	29 546	29 908
45-64	21 567	22 165	22 599	23 037	23 426	23 773	24 125	24 464	24 828	25 244	25 691
65-79	9 981	10 131	10 182	10 272	10 424	10 575	10 637	10 654	10 697	10 739	10 767
80-89	2 189	2 266	2 373	2 477	2 579	2 695	2 863	3 080	3 274	3 476	3 636
90-100	378	387	399	414	427	440	450	458	473	488	509
Summa	90 675	92 347	93 683	95 041	96 421	97 823	99 243	100 678	102 130	103 597	105 078

Uppdelning på kön

Botkyrkas befolkning 2016, samt prognos 2017-2026, uppdelad på kön

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Kvinnor	44 419	45 181	45 816	46 465	47 126	47 799	48 481	49 169	49 864	50 564	51 271
Män	46 256	47 166	47 867	48 576	49 295	50 024	50 762	51 509	52 266	53 032	53 808
Summa	90 675	92 347	93 683	95 041	96 421	97 823	99 243	100 678	102 130	103 597	105 078

Födelseöverskott och flyttningsöverskott

Botkyrkas folkmängd påverkas av hur många som föds, dör, flyttar in och flyttar ut. Befolkningen ökar under 2017–2026 genom att fler föds än dör och att fler flyttar in än flyttar ut. Det brukar kallas födelseöverskott och flyttningsöverskott.

Vi räknar med ett födelseöverskott på 700–750 personer per år. Det är på i stort sett samma nivå som under perioden 2000–2016, då överskottet var på i genomsnitt 660 personer per år.

Vi räknar också med ett flyttningsöverskott på i genomsnitt drygt 700 personer årligen. Under 2000–2016 var överskottet på i genomsnitt 420 personer årligen.

Befolkningsförändringar 2017-2026 enligt prognos

År	Folkmängd	Födda	Döda	Födelsenetto	Inflyttningar	Utflyttningar	flyttningsnetto	Befolkning
2017	92 347	1 217	542	675	8 614	7 617	997	1 672
2018	93 683	1 238	548	690	8 404	7 757	647	1 337
2019	95 041	1 257	554	703	8 525	7 870	655	1 358
2020	96 421	1 277	562	715	8 649	7 983	666	1 381
2021	97 823	1 296	569	727	8 775	8 099	676	1 403
2022	99 243	1 312	577	735	8 902	8 217	685	1 420
2023	100 678	1 327	586	741	9 031	8 336	695	1 436
2024	102 130	1 342	596	746	9 161	8 457	704	1 450
2025	103 596	1 357	604	753	9 293	8 579	714	1 467
2026	105 079	1 372	615	757	9 427	8 702	725	1 482

Prognos 2017–2022 – stadsdelarna

Här presenteras befolkningsprognosen med uppdelning på tolv åldersklasser för stadsdelarna Alby, Hallunda-Norsborg, Fittja, Tullinge, Tumba och Vårsta-Grödinge. Prognosperioden är sex år, i stället för tio år som för kommunen som helhet. Begränsningen i antalet år beror på att det är svårt att prognosticera faktorer av betydelse för stadsdelarna, till exempel nybyggnation, för tidpunkter långt fram i tiden.

Andra indelningar är möjliga att ta fram enligt önskemål.

Faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen

Befolkningsutvecklingen i stadsdelarna kan beskrivas som en kombination av vad som händer med nuvarande bostäder hur mycket nytt vi bygger. Nybyggnation antas få en mycket tydlig effekt på befolkningen under perioden 2017–2026.

I stadsdelen Hallunda-Norsborg ökar befolkningen både genom att fler bor i nuvarande bostäder och genom att vi bygger nytt. Övriga stadsdelar får en ökning som helt och hållet eller till allra största delen beror på nybyggnation.

Vi bedömer att Alby får den procentuellt sett klart största befolkningsökningen under perioden. Befolkningen i stadsdelen väntas öka med 16 procent. Orsaken är ett stort bostadsbyggande, med flera projekt som kommer att resultera i inflyttningsklara bostäder under perioden. Övriga stadsdelar väntas öka med 6–9 procent.

Befolkningsökning i Botkyrkas stadsdelar 2017-2022 enligt prognos

Område	Procentuell befolkningsökning 2017-2022
Alby	16,0
Fittja	8,1
Hallunda-Norsborg	6,3
Tullinge	9,3
Tumba	9,2
Vårsta-Grödinge	9,1
Botkyrka	9,4

Uppdelning på ålder

Befolkning i ALBY 2016, samt prognos 2017–2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	192	209	213	221	222	228	232
1-5	1 007	1 026	1 022	1 065	1 076	1 100	1 126
6	238	194	219	192	205	204	206
7-12	1 131	1 181	1 187	1 206	1 202	1 206	1 206
13-15	500	521	540	560	558	575	585
16-18	492	504	518	538	551	567	583
19-24	1 173	1 173	1 125	1 131	1 141	1 156	1 176
25-44	4 236	4 409	4 534	4 663	4 722	4 808	4 892
45-64	3 052	3 241	3 338	3 457	3 518	3 633	3 737
65-79	1 121	1 200	1 250	1 332	1 382	1 438	1 466
80-89	210	222	225	245	259	265	290
90-100	36	34	36	33	34	32	34
Summa	13 388	13 912	14 207	14 643	14 869	15 211	15 533

Befolkning i FITTJA 2016, samt prognos 2017-2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	106	109	108	113	117	116	115
1-5	513	531	546	562	577	585	588
6	91	101	97	105	111	109	111
7-12	603	594	593	593	607	620	621
13-15	262	289	306	314	308	305	311
16-18	356	331	300	286	307	319	323
19-24	759	729	697	689	673	654	648
25-44	2 426	2 449	2 462	2 538	2 608	2 624	2 627
45-64	1 896	1 946	1 967	2 017	2 072	2 087	2 090
65-79	570	596	619	651	695	724	750
80-89	125	122	120	126	135	138	144
90-100	20	21	24	23	22	21	20
Summa	7 727	7 817	7 839	8 017	8 231	8 303	8 350

Befolkning i HALLUNDA-NORSBORG 2016, samt prognos 2017-2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	304	315	319	316	316	323	334
1-5	1 520	1 532	1 553	1 532	1 523	1 553	1 614
6	296	271	282	311	300	302	301
7-12	1 476	1 522	1 548	1 583	1 639	1 666	1 704
13-15	754	764	767	739	719	749	780
16-18	780	759	771	776	780	785	776
19-24	1 748	1 738	1 645	1 613	1 601	1 600	1 645
25-44	6 395	6 447	6 554	6 562	6 571	6 649	6 827
45-64	4 585	4 696	4 788	4 857	4 893	4 965	5 111
65-79	2 455	2 447	2 405	2 373	2 372	2 373	2 390
80-89	522	525	565	587	612	638	658
90-100	74	85	87	92	88	89	92
Summa	20 909	21 100	21 283	21 340	21 414	21 692	22 232

Befolkning i TULLINGE 2016, samt prognos 2017-2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	218	262	258	261	264	261	260
1-5	1 474	1 466	1 447	1 445	1 458	1 442	1 452
6	339	312	335	318	317	322	295
7-12	1 713	1 815	1 857	1 916	1 956	1 957	1 976
13-15	756	832	865	864	888	921	931
16-18	682	701	744	783	836	865	864
19-24	1 352	1 297	1 386	1 399	1 400	1 424	1 483
25-44	5 221	5 362	5 398	5 432	5 481	5 463	5 468
45-64	4 337	4 530	4 666	4 782	4 939	5 066	5 146
65-79	2 308	2 287	2 259	2 249	2 231	2 206	2 164
80-89	520	528	539	548	566	588	630
90-100	81	85	88	89	96	95	99
Summa	19 001	19 475	19 841	20 086	20 431	20 609	20 770

Befolkning i TUMBA 2016, samt prognos 2017-2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	298	310	320	324	330	339	343
1-5	1 670	1 646	1 659	1 677	1 684	1 698	1 726
6	339	329	350	339	350	356	337
7-12	2 017	2 040	2 068	2 074	2 089	2 107	2 110
13-15	950	959	976	1 012	1 021	1 049	1 063
16-18	890	926	939	979	990	1 006	1 036
19-24	2 036	2 172	2 239	2 284	2 330	2 366	2 404
25-44	6 869	6 899	7 017	7 089	7 153	7 304	7 391
45-64	6 272	6 330	6 409	6 497	6 556	6 586	6 614
65-79	2 847	2 911	2 969	2 974	3 055	3 124	3 162
80-89	651	704	755	795	822	875	937
90-100	148	140	136	144	153	165	166
Summa	24 987	25 368	25 838	26 187	26 534	26 974	27 289

Befolkning i VÅRSTA-GRÖDINGE 2016, samt prognos 2017-2022							
Ålder	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	35	39	39	43	48	49	48
1-5	227	233	237	238	267	282	292
6	53	43	47	60	54	58	58
7-12	320	334	330	326	340	346	356
13-15	162	158	156	161	181	188	186
16-18	142	146	153	165	164	166	171
19-24	264	264	255	259	269	280	286
25-44	976	960	946	982	1 054	1 084	1 093
45-64	1 318	1 316	1 325	1 324	1 347	1 335	1 326
65-79	657	663	651	662	658	677	670
80-89	157	160	166	172	182	187	199
90-100	18	22	27	32	34	38	38
Summa	4 329	4 337	4 332	4 424	4 597	4 689	4 723

Prognos för 2016–2025 jämfört med utfallet

Vi kan jämföra prognosen från 2016 som gällde perioden fram till 2025 med den verkliga befolkningen för 2016. Prognosen räknade med 274 personer för få personer. Till största delen ligger avvikelserna i åldersgruppen 25–39.

Av de faktorer som påverkar befolkningens storlek är det för inflyttningen och barnafödandet som avvikelserna i första hand finns. Inflyttningen blev större än väntat och barnafödandet lägre än väntat.

Jämförelse mellan prognosen för 2016 och befolkningen 2016 uppdelad på åldersgrupper

Åldersgrupp	Antal i prognos	Antal i utfall	Differens	Differens i procent
0-5 år	7 569	7 568	-1	0
6-15 år	11 965	12 014	49	0,4
16-24 år	10 603	10 696	93	0,9
25-39 år	19 254	19 494	240	1,2
40-64 år	28 400	28 355	-45	-0,2
65-år	12 610	12 548	-62	-0,5
Samtliga	90 401	90 675	274	0,3

Jämförelse mellan prognosen för 2016 och befolkningen 2016 uppdelad på faktorer som påverkar befolkningen

Faktor	Antal i prognosen	Antal i utfallet	Differens
Födda	1 242	1 131	-111
Döda	535	525	-10
Födelsenetto	707	606	-101
Samtliga inflyttningar	7 870	8 225	355
Samtliga utflyttningar	7 601	7 599	-2
Flyttningsnetto	269	626	357
Folkökning	976	1 250	274
Folkmängd	90 401	90 675	274

Hur säker är prognosen?

Erfarenheten visar att prognosen är säkrast för de första åren. Särskilt för de första två åren har träffsäkerheten varit stor de senaste åren, för både kommunen och för delområdena.

Sett till de olika faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen är antalet födda och döda lättare att hantera i prognosen än in- och utflyttningarna, dels är det färre som föds och dör än som flyttar, dels är variationen år från år mindre. In- och utflyttningen till kommunen hänger samman med förtätning och utglesning i bostadsbeståndet och nybyggnation av bostäder. För att kunna göra en korrekt bedömning av framtida in- och utflyttning är det nödvändigt att känna till dessa faktorer, och de är ofta svåra att bedöma. I år är det särskilt svårt att bedöma nybyggnationen, många projekt är i olika faser av planering och genomförande och det är svårt att veta när de är klara.

Prognosperioden

För hela kommunen används en prognosperiod på 10 år, där 2017 är det första prognosåret och 2026 år det sista. Prognosen ger den troligaste bilden av kommunens utveckling för denna period, trots den osäkerhet som finns i beräkningar som sträcker sig över så många år.

För stadsdelarna använder vi i stället prognosperioden 2017–2022, som i kommunens omvärldsanalys. Skälet är att det svårare att bedöma utvecklingen i mindre områden, till exempel när det gäller nybyggnationen.

Hur tar vi fram prognosen?

Prognos för kommunen

Prognosen för hela kommunen (totalprognosen) tar vi fram utifrån startbefolkningen, i det här fallet befolkningen 31 december 2016.

Det som påverkar hur startbefolkningen minskar eller ökar är hur många som föds, dör, flyttar in och flyttar ut. Befolkningstillväxten avgörs av vilka värden som sätts för dessa olika faktorer.

För bedöma utvecklingen för faktorerna använder vi

- de senaste årens värden
- uppgifter från SCB:s prognos för utvecklingen i landet
- antaganden om utvecklingen i Botkyrka under prognosperioden.

Prognosen för stadsdelar och andra delområden

De minsta byggstenarna i alla delområdesprognoser är kommunens 162 nyckelkodsområden (femsiffernivå). Dessa områden lägger vi samman för att skapa stadsdelar eller delar av stadsdelar.

Vissa antaganden i totalprognosen gäller hela kommunen och används i delområdesprognoserna (gäller dödlighet och fruktsamhet). Utöver dessa gör vi antaganden för varje nyckelkodsområde utifrån områdets karaktär och planerna för nybyggnation.

Områdets karaktär beskrivs genom klassificering utifrån den så kallade TYKO-indelningen för bebyggelsen i området. TYKO-områden (typkodområde) är en indelning av fastigheter efter byggnadsår, upplåtelseform och attraktivitet. TYKO tar hänsyn till faktorer som har betydelse för befolkningsutvecklingen, som hus-typ, tätortsgrad och byggperiod. Ett exempel på en TYKO-klassificering är FHR348. Det betyder flerbostadshus hyresrätt, i tätort med 100 000 eller flera invånare, byggda 1965 eller senare och med nivåfaktor $-9,75$. Nivåfaktorn visar hur attraktivt området är.

För nybyggnation anges antalet bostäder, boendetätheten och åldersfördelningen för dem som flyttar in.

Nyckelkodsområdena lägger vi sedan samman till önskade delområden och gör en prognos för dessa. Den stämmer vi av mot totalprognosen, vilket innebär att folkmängden i områdena korrigeras så att den totala befolkningen blir lika stor som i totalprognosen för Botkyrka.

Omvärldsanalysen är en del av kommunens styrsystem

I november varje år presenterar kommunledningsförvaltningen en omvärldsanalys. Syftet med analysen är att skapa en gemensam bild av de omvärldsförändringar som påverkar kommunen men som vi inte kan påverka. Genom att bevaka samhällsutvecklingen får vi bättre möjligheter att fatta strategiskt långsiktiga beslut i Mål och budget med flerårsplan 2019–2022.

Kontaktuppgifter

Omvärldsanalys – planeringsförutsättningar 2019–2022 finns att hämta på Botwebb och www.botkyrka.se.

Har du frågor om innehållet eller vill ha ett tryckt exemplar skickat till dig kan du höra av dig till:

Hannes Flemming (hannes.flemming@botkyrka.se, 0727 03 24 50), eller
Lars Olson (lars.olson@botkyrka.se, 0708 89 18 30).